

PRACOWNIA BADAŃ I INICJATYW SPOŁECZNYCH

Janusz Sierośławski, Mikołaj Sierośławski

**UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ**

**RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM
W 2022 R.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH
ESPAD**

WARSZAWA 2022

Badanie zostało sfinansowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Białymstoku

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	3
WPROWADZENIE	6
CEL BADANIA	7
POPULACJA I PRÓBA	8
PROCEDURA BADAWCZA	9
WYNIKI	10
Palenie tytoniu	10
Picie napojów alkoholowych	19
Używanie innych substancji psychoaktywnych	37
Problem dopalaczy	52
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	56
Doświadczenie problemów związanych z piciem alkoholu	61
Dostępność substancji psychoaktywnych	63
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	75
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	80
Rodzice a używanie substancji przez młodzież	81
Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo	84
Gry hazardowe	90
Formy spędzania czasu wolnego	95
Wiarygodność wyników.....	97
Województwo podlaskie na tle województwa warmińsko-mazurskiego	99
WNIOSKI I REKOMENDACJE	116
PRZYPISY	120

STRESZCZENIE

W listopadzie i na początku grudnia 2022 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów pierwszych klas (wiek: 15-16 lat) oraz trzecich klas (wiek: 17-18 lat) szkół średnich województwa podlaskiego. Badania ESPAD w Polsce oraz w 25 innych krajach europejskich podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy.

Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 71,0% uczniów z młodszej grupy i 89,1% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 34,3% piętnasto-szesnastolatków i 67,3% siedemnasto-osiemnastolatków.

Wysoki odsetek badanych przyznaje się do osiągnięcia stanu upojenia alkoholowego, tak że zaburzeniu ulega stan równowagi, mowa lub pamięć. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz w taki sposób upiło się 10,2% uczniów z młodszej kohorty i 19,4% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 71,7% uczniów młodszych i 43,2% uczniów starszych.

W obu kohortach picie napojów alkoholowych, a nawet upijanie się jest podobnie rozpowszechnione wśród chłopców i dziewcząt.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu tytoń paliło 52,2% uczniów z młodszej kohorty i 67,9% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 27,9% uczniów z grupy młodszej i 32,7% ze starszej.

Eksperymentowanie z paleniem tytoniu jest podobnie rozpowszechnione wśród dziewcząt, jak wśród chłopców.

Jeszcze rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia, chociaż raz w życiu, stały się udziałem 16,0% uczniów z młodszej kohorty i 20,2% ze starszej kohorty.

Sięganie po te leki jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych, niż alkoholu i tytoniu. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 18,5% młodszych uczniów i 36,1% starszych uczniów. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia doświadczeń z używaniem substancji nielegalnych w młodszej kohorcie jest amfetamina oraz grzyby halucynogenne (4,2%), a w starszej – tylko amfetamina (4,9%).

Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W młodszej kohorcie używa tego środka ponad 15,9% uczniów, zaś w starszej – 28,0%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 10,0% piętnasto-szesnastolatków i 13,8% siedemnasto-osiemnastolatków używało marihuany lub haszyszu.

W młodszej kohorcie zarówno eksperymentowanie z przetworami konopi, jak ich okazjonalne używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt. W starszej kohorcie różnice związane z płcią ulegają zatarciu.

Odsetki uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy (6,0% piętnasto-szesnastolatków i 5,7% siedemnasto-osiemnastolatków) są niższe niż odsetki sięgających po przetwory konopi.

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania, niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Okolo jednej piątej piętnasto-szesnastolatków i jednej czwartej siedemnasto-osiemnastolatków grało, chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 9,6% uczniów z młodszej kohorty i 16,4% uczniów ze starszej kohorty. Można szacować, że 1,8% piętnasto-szesnastolatków i 2,3% siedemnasto-osiemnastolatków może być zagrożonych hazardem problemowym.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe wystandaryzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandaryzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już siedmiokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r., w 2007 r., w 2011 r., 2015 r. oraz 2019 r. na próbach losowych uczniów w wieku 15-16 lata oraz 17-18 lat. W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2019 r. w badaniu uczestniczyło już 35 krajów naszego kontynentu. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych

bez przepisu lekarza polskie piętnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie, zaś pod względem rozpowszechnienia używania nowych substancji psychoaktywnych także znajdują się w czołówce. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucji na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane zarówno w skali kraju, jak i na poziomie regionalnym i lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska, stąd potrzeba podejmowania także badań w skali lokalnej i regionalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska, mogą natomiast służyć jako punkt odniesienia dla analiz danych regionalnych, czy lokalnych.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania substancji psychoaktywnych przez młodzież województwa podlaskiego. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była jednak również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży województwa podlaskiego i porównania z wynikami badań ESPAD dla całego kraju zrealizowanych w 2019 r.

POPULACJA I PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 2006 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 2004 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia, podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji.

Schemat losowania przewidywał równomierny rozkład próby w województwie przy maksymalnym jej rozproszeniu. Operatem losowania była lista szkół zaczerpnięta z systemu informacji edukacyjnej. Jednostką losowania była klasa szkolna, próba miała zatem charakter klastrowo–warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy w wylosowanych szkołach. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby uczniów z danego poziomu nauczania, aby każdy uczeń miał jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od wielkości szkoły i wielkości klasy. Klasy dobierane były w losowaniu prostym. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Badanie poprowadzono w 90 klasach szkolnych: 45 pierwszych klas i 45 trzecich klas szkół średnich. Zrealizowana próba uczniów Województwa Podlaskiego liczyła 1084 uczniów pierwszych klas oraz 895 uczniów trzecich klas szkół średnich. W młodszej kohorcie 47,0% stanowiły dziewczęta, zaś 53,0% - chłopcy. W starszej kohorcie było 53,4% chłopców oraz 46,6% dziewcząt.

Zastosowana w badaniu wielkość próby przy opisanej wyżej metodzie jej losowania pozwala na uzyskanie reprezentatywności statystycznej dla każdej z kohort.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują nie tylko młodzież urodzoną w 2006 r. oraz w 2004 r., ale wszystkich uczniów pierwszych klas oraz trzecich klas szkół średnich. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie drugorocznicy oraz ci, którzy wcześniej rozpoczęli karierę szkolną.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankietorów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankietery byli zatrudniani ludzie młodzi, studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankietery zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Praca ankietorów była wrywkowo kontrolowana przez koordynatorów.

Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków ankietera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez ankietera.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem instruktorów lokalnych. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 21.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Dalej zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. Następnie omówimy postrzegane ryzyko używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Później zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice. Na koniec przyjrzymy się kwestiom korzystania przez młodzież nowych mediów elektronicznych oraz problemowi gier hazardowych.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do

uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, a także palących okazjonalnie lub regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 1.

Tabela 1. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie palił	47,8	50,1
	1-2 razy	14,6	13,9
	3-5 razy	6,3	6,2
	6-9 razy	4,6	4,5
	10-19 razy	3,9	5,3
	20-39 razy	2,8	4,3
	40 razy lub więcej	20,1	15,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie palił	32,1	34,5
	1-2 razy	12,9	12,9
	3-5 razy	8,0	7,9
	6-9 razy	5,1	4,8
	10-19 razy	6,4	7,2
	20-39 razy	4,9	5,6
	40 razy lub więcej	30,6	27,2

W czasie całego życia, jakiekolwiek doświadczenia z paleniem miało 52,4% uczniów z młodszej kohorty i 67,9% uczniów z starszej kohorty. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić frakcję osób, które paliły nie więcej niż 5 razy w swoim życiu. Frakcja ta liczy 20,9% zarówno wśród młodszych, jak i wśród starszych uczniów. Jednocześnie 20,1% z pierwszej grupy i 30,6% z drugiej paliło 40 razy lub więcej. Te ostatnie frakcje badanych, to osoby, których palenie wyszło poza fazę eksperymentowania.

Porównanie wyników z województwa podlaskiego z 2022 r. z wynikami dla całego kraju z 2019 r. wskazuje na trochę większe rozpowszechnienie podejmowanie prób palenia tytoniu w młodszej kohorcie w badanym województwie niż średnio w kraju, a także trochę sporo wyższe odsetki uczniów, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu. W starszej kohorcie nie odnotowuje się różnic między województwem, a całym krajem, jeśli chodzi o próby podejmowania palenia oraz trochę wyższy od ogólnopolskiego odsetek uczniów, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu.

W województwie podlaskim palenie tytoniu w starszej kohorcie nie jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych, podobnie jak ma to miejsce w skali kraju (tabele 2 i 3).

Tabela 2. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie palił	48,3	49,7
	1-2 razy	14,6	15,4
	3-5 razy	4,4	5,7
	6-9 razy	3,6	4,2
	10-19 razy	3,2	4,7
	20-39 razy	3,4	2,8
	40 razy lub więcej	22,6	17,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie palił	32,3	36,0
	1-2 razy	14,0	13,1
	3-5 razy	7,0	7,2
	6-9 razy	4,7	4,7
	10-19 razy	5,9	6,5
	20-39 razy	4,2	5,1
	40 razy lub więcej	31,9	27,4

Tabela 3. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez dziewczęta

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie palił	47,9	50,3
	1-2 razy	15,0	12,7
	3-5 razy	8,4	6,6
	6-9 razy	5,2	4,6
	10-19 razy	4,8	5,9
	20-39 razy	2,2	5,7
	40 razy lub więcej	16,4	14,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie palił	31,9	33,1
	1-2 razy	11,6	12,6
	3-5 razy	9,2	8,6
	6-9 razy	5,6	4,9
	10-19 razy	7,0	7,8
	20-39 razy	5,8	6,1
	40 razy lub więcej	29,0	26,9

Wśród piętnasto-szesnastolatków w badanym województwie odsetek tych, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu jest wyższy wśród chłopców niż wśród dziewcząt. Podobnie jest na poziomie kraju. Inną prawidłowość obserwujemy analizując rozpowszechnienie podejmowania prób palenia. Ten wskaźnik w młodszej kohorcie w województwie jest podobny u chłopców i u dziewcząt.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wyroby tytoniowe paliło 27,9% piętnastolatków i 32,7% siedemnastolatków (tabela 4).

Wśród nich, odnotowujemy znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. Uczniowie z młodszej kohorty w 3,4% zaliczali się do grupy palących codziennie w ilości przekraczającej 10 papierosów dziennie, analogiczny odsetek w starszej kohorcie wynosi 2,4%.

Uczniowie z młodszej kohorty województwa podlaskiego częściej niż uczniowie w całym kraju zaliczali się do palących tytoń w czasie ostatnich 30 dni. Rozpowszechnienie codziennego palenia w ilości, co najmniej 10

papierosów w ciągu doby, było w województwie podobne, jak średnio w kraju. W starszej kohorcie wyniki z województwa nie odbiegają znacząco do wyników ogólnopolskich.

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	72,1	77,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	8,6	7,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,3	3,1
	1-5 papierosów dziennie	7,4	6,1
	6-10 papierosów dziennie	2,6	3,0
	11-20 papierosów dziennie	1,6	1,7
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	3,4	1,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	67,3	64,5
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,7	10,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,5	5,8
	1-5 papierosów dziennie	7,3	9,3
	6-10 papierosów dziennie	4,3	4,7
	11-20 papierosów dziennie	2,6	3,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,4	1,4

Rozpowszechnienie aktualnego palenia wśród starszej młodzieży okazało się być niezależne od płci (tabele 5 i 6). Z podobną prawidłowością spotykamy się na poziomie kraju. Odsetek palących w czasie ostatnich 30 dni jest u chłopców i dziewcząt podobny.

W młodszej kohorcie, zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców, odsetki sięgających po wyroby tytoniowe w województwie podlaskim są niższe od średniej krajowej.

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	71,3	77,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	7,7	7,3
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,6	2,3
	1-5 papierosów dziennie	7,9	5,3
	6-10 papierosów dziennie	2,9	3,8
	11-20 papierosów dziennie	2,5	2,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	4,3	1,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	68,6	65,5
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	6,8	9,8
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,6	5,8
	1-5 papierosów dziennie	5,7	8,6
	6-10 papierosów dziennie	5,7	5,1
	11-20 papierosów dziennie	3,8	3,5
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,8	1,8

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	73,7	77,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,7	8,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,3	3,8
	1-5 papierosów dziennie	6,5	6,7
	6-10 papierosów dziennie	2,2	2,3
	11-20 papierosów dziennie	0,6	1,1
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,0	,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	65,9	63,8
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	13,0	11,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,5	5,9
	1-5 papierosów dziennie	8,7	9,9
	6-10 papierosów dziennie	2,7	4,3
	11-20 papierosów dziennie	1,2	3,2
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,9	1,0

W badaniu ogólnopolskim w 2019 roku po raz pierwszy zapytano uczniów o używanie e-papierosów (tabela 7). Ich używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród starszej kohorty zarówno, jeśli chodzi o używanie kiedykolwiek w życiu (odpowiednio 60,1% i 73,2%), jak i o ostatnie 30 dni przed badaniem (odpowiednio 39,8% i 49,5%).

W porównaniu z próbą ogólnopolską z 2019 r., zarówno uczniowie młodsi, jak i starsi z województwa podlaskiego znacznie częściej deklaruowali używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni, jak ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej. Biorąc pod uwagę coraz większą popularność e-papierosów powyższe różnice powiązać można bardziej z upływem czasu niż specyfiką regionu. .

Tabela 7. Używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	60,1	56,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	39,8	30,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	73,2	64,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	49,5	36,5

W obu kohortach podobny odsetek chłopców, jak dziewcząt deklaruował używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu (tabele 8 i 9). Rozpowszechnienie używania w czasie ostatnich 30 dni jest wyższe u dziewcząt niż u chłopców.

W porównaniu do próby ogólnopolskiej z 2019 r., zarówno chłopcy, jak i dziewczęta w każdej z kohort w województwie podlaskim tak samo często

deklarowali używanie e-papierosów kiedykolwiek życiu. Używanie w czasie ostatnich 30 dni było bardziej rozpowszechniane u dziewcząt, niż u chłopców. W porównaniu do próby ogólnopolskiej z 2019 r., jedynie chłopcy z młodszej kohorty w województwie podlaskim, tak samo często deklarowali używanie e-papierosów kiedykolwiek życiu, jak ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej. Używanie w czasie ostatnich 30 dni w tej kohorcie było bardziej rozpowszechniane w 2022 r. w województwie podlaskim, niż średnio w Polsce w 2019 r. W starszej kohorcie chłopców oraz w obu kohortach dziewcząt wyniki z województwa przewyższają wyniki ogólnopolskie z 2019 r.

Tabela 8. Palenie e-papierosów wśród chłopców

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	59,5	59,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	37,3	33,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	72,6	67,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	46,7	41,2

Tabela 9. Palenie e-papierosów wśród dziewcząt

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	60,3	53,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	42,5	27,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	73,8	62,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	52,8	32,2

Innym, w Polsce rzadko spotykanym, produktem jest fajka wodna, dość znacznie rozpowszechniona w niektórych krajach europejskich.

Zgodnie z przewidywaniami w województwie podlaskim używanie fajki wodnej badani deklarują w znacznie mniejszym odsetku, niż używanie e-papierosów (tabela 10).

Używanie fajki wodnej okazało się bardziej rozpowszechnione wśród uczniów ze starszej kohorty, niż z młodszej. Nie odnotowano różnic w porównaniu z badaniami ogólnopolskimi, jeśli chodzi o używanie w czasie ostatnich 30 dni.

Tabela 10. Palenie fajki wodnej kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	9,7	13,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,2	3,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	18,9	25,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,1	5,1

Używanie kiedykolwiek w życiu było w starszej kohorcie województwa rzadziej deklarowane niż w analogicznej kohorcie ogólnopolskiej.

W obu badanych kohortach wyższy odsetek chłopców, niż dziewcząt, deklarował palenie fajki wodnej (tabele 11 i 12). Podobne tendencje można zaobserwować wśród młodzieży z próby ogólnopolskiej z 2019 r., gdzie też więcej chłopców korzystało z tej formy używania nikotyny.

Tabela 11. Palenie fajki wodnej wśród chłopców

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	11,1	16,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,8	5,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	21,1	31,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,8	7,1

Tabela 12. Palenie fajki wodnej wśród dziewcząt

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	8,1	10,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	1,6	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	16,0	20,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,4	3,2

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 71,0% uczniów klas pierwszych i 89,1% uczniów trzecich klas szkół średnich (tabela 13).

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiekolwiek napoje alkoholowe 55,0% piętnasto-szesnastolatków i 83,3% siedemnasto-osiemnastolatków.

Warto zauważyć, że odsetki konsumentów alkoholu, definiowanych jako osoby, które piły jakiekolwiek napój alkoholowy w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, w przypadku uczniów starszych nie odbiegają od odsetków konsumentów stwierdzanych w badaniach na populacji osób dorosłych.

Może nie dziwić wysoki odsetek konsumentów w klasach starszych - większość uczniów z tych klas w momencie badania była już pełnoletnia lub zbliżała się do wieku dorosłości. Wysoki odsetek konsumentów alkoholu wśród uczniów z młodszej kohorty - głównie piętnasto-szesnastolatków powinien budzić niepokój spoglądając na rzecz, czy to z perspektywy zdrowia publicznego, czy norm prawnych. Jak pokazują wyniki badania, w tej grupie picie alkoholu stanowi normę, przynajmniej w sensie statystycznym.

Tabela 13. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	71,0	80,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	55,0	67,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	34,3	46,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	89,1	92,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	83,3	89,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	67,3	76,1

Uczniowie w województwie podlaskim badani w 2022 r. odróżniają się znacząco od uczniów badanych w całym kraju w 2019 r. pod względem picia

napojów alkoholowych. We obu kohortach oba wskaźniki są niższe w województwie podlaskim w 2022 r., niż były na poziomie całego kraju w 2019 r.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 33,5% uczniów z grupy młodszej i 67,0% uczniów z grupy starszej. Trzeba przypomnieć, że badanie było realizowane w listopadzie i grudniu - okres ostatnich 30 dni przypadał na okres, który nie obejmował świąt, karnawału, czy wakacji, które jak można przypuszczać szczególnie sprzyjają okazjom do picia. W obu kohortach, tak zdefiniowane, częste używanie alkoholu było rzadziej deklarowane w 2022 r. w województwie podlaskim, niż w 2019 r. średnio w Polsce.

W obu kohortach rozpowszechnienie picia alkoholu nie jest zróżnicowane ze względu na płeć (tabele 14 i 15).

Tabela 14. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedygolwiek w życiu	70,3	80,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	53,9	67,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	33,5	46,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedygolwiek w życiu	87,6	91,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	82,3	88,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	67,0	76,5

Tabela 15. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	71,2	79,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	55,3	68,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	34,1	47,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	90,6	93,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	84,4	89,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	67,7	75,7

W obu kohortach zarówno wśród dziewcząt jak i wśród chłopców picie kiedykolkwiek w życiu, picie w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz picie w czasie ostatnich 30 dni było deklarowane przez niższy odsetek uczniów z województwa podlaskiego, niż ich rówieśników z próby ogólnopolskiej z 2019 r.

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzić można na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 16). W młodszej kohorcie najwyższy odsetek konsumentów ma piwo, na drugim miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Wśród młodzieży starszej młodzieży jest podobnie, chociaż odsetki konsumentów poszczególnych napojów są oczywiście wyższe.

W obu kohortach picie cydru, a także alkopopu, potwierdziło znacznie mniej uczniów. Alkopop to popularna nazwa modnego na zachodzie Europy napoju alkoholowego sprzedawanego w postaci mieszanek wysokoprocentowych alkoholi jak wódka, gin lub whisky z napojami bezalkoholowymi takimi, jak soki owocowe, tonic, lub inne bezalkoholowe napoje gazowane.

Tabela 16. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	32,7	47,5
	Cider	4,6	7,4
	Alcopop	5,4	5,8
	Wino	16,1	24,7
	Wódka	29,2	33,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	60,0	72,2
	Cider	6,6	12,1
	Alcopop	8,8	9,7
	Wino	35,1	43,2
	Wódka	56,2	60,0

Piwo piło, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, 32,7% uczniów młodszych i znacznie więcej, bo 60,0% uczniów starszych. Picie wódki zdarzyło się w tym czasie prawie jednej trzeciej uczniów z młodszej kohorty (29,2%) i ponad połowie uczniów starszych (56,2%). Wino piła ponad jedna szóstka (16,1%) młodszej młodzieży objętej badaniem i nieco ponad jedna trzecia (35,1%) uczniów ze starszej grupy. Cydr i alcopop piło ok 5% uczniów w wieku piętnastu-szesnastu lat oraz 7-9% uczniów w wieku siedemnastu-osiemnastu lat.

W województwie podlaskim w 2022 r., w obu kohortach, rozpowszechnienie picia każdego z napojów alkoholowych jest niższe niż było średnio w kraju w 2019 r.

Płeć wprowadza pewne różnice w obrazie popularności poszczególnych trunków. W tabelach 17 i 18 zebrano dane o odsetkach chłopców i dziewcząt pijących każdy z trunków w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Tabela 17. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	33,0	47,7
	Cider	6,1	8,8
	Alcopop	6,0	6,1
	Wino	13,2	21,8
	Wódka	28,1	35,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	63,0	73,7
	Cider	8,2	14,1
	Alcopop	7,7	10,4
	Wino	25,6	35,2
	Wódka	57,2	63,1

Tabela 18. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	31,9	47,2
	Cider	2,4	6,2
	Alcopop	4,0	5,3
	Wino	18,5	27,5
	Wódka	28,8	31,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	56,6	70,7
	Cider	4,7	10,2
	Alcopop	9,8	8,9
	Wino	45,7	50,8
	Wódka	54,9	57,0

W obu kohortach, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt, ranking popularności trzech podstawowych napojów alkoholowych jest jednakowy. Warto jednak zauważyć, iż w obu kohortach u dziewcząt spotykamy częściej wino, niż u chłopców. Odsetki konsumentek wina mniej odbiegają od odsetków konsumentek wódki, niż ma to miejsce u chłopców.

W obu grupach w przypadku piwa i wódki odsetki pijących w czasie ostatnich 30 dni są podobne wśród chłopców, jak wśród dziewcząt.

Zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt w obu kohortach Województwa Podlaskiego notujemy w 2022 r. niższe odsetki konsumentów każdego z głównych napojów alkoholowych niż wśród ich rówieśników i rówieśnice w całym kraju w 2019 r.

Wskaźnikiem wielkość konsumpcji przy jednej okazji każdego z napojów alkoholowych było pytanie o ilość wypitą przy ostatniej okazji picia napojów alkoholowych.

Wielkości spożycia przy jednej okazji piwa, wina i wódki oraz dwóch względnie nowych na naszym rynku napojów alkoholowych tj. cydru i alkopopu (tabele 19-23) są silnie zróżnicowane, zarówno wśród młodszych uczniów jak i wśród starszych.

Typową ilością piwa konsumowaną przy jednej okazji przez uczniów młodszych jest poniżej 0,5 litra (23,6%) lub od 0,5 litra do litra (15,1%). W klasach starszych najczęściej pije się między 0,5 litra, a 1 litrem tego napoju (32,8%). Porównanie rozkładów wielkości jednorazowego spożycia piwa przez uczniów w województwie podlaskim w 2022 r. i w całym kraju w 2019 r. ujawnia niższe spożycie przy jednej okazji w województwie podlaskim niż średnio w kraju, zarówno w młodszej kohorcie, jak i w starszej grupie.

Tabela 19. Spożycie jednorazowe piwa

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije piwa	38,7	29,3
	Ostatnim razem nie pił piwa	14,2	15,4
	Poniżej 0,5 litra	23,6	22,5
	Powyżej 0,5 do 1 litra	15,1	25,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	4,2	4,1
	Powyżej 2 litrów	4,3	3,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije piwa	16,3	12,7
	Ostatnim razem nie pił piwa	19,1	17,9
	Poniżej 0,5 litra	16,2	18,2
	Powyżej 0,5 do 1 litra	32,8	37,8
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	8,3	8,3
	Powyżej 2 litrów	7,3	5,2

Tabela 20. Spożycie jednorazowe wina

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije wina	56,7	44,2
	Ostatnim razem nie pił wina	23,4	29,3
	Poniżej 100 gram	12,8	16,0
	Powyżej 100 gram do 200 gram	3,5	5,9
	Powyżej 200 gram do 749 gram	1,8	2,1
	750 gram lub więcej	1,7	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije wina	31,4	22,7
	Ostatnim razem nie pił wina	35,7	43,2
	Poniżej 100 gram	16,8	17,0
	Powyżej 100 gram do 200 gram	8,5	8,9
	Powyżej 200 gram do 749 gram	3,3	3,8
	750 gram lub więcej	4,2	4,4

Tabela 21. Spożycie jednorazowe wódki

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie piję wódki	50,0	45,8
	Ostatnim razem nie pił wódki	12,1	20,7
	Poniżej 50 gram	10,7	9,8
	Powyżej 50 gram do 100 gram	6,5	6,9
	Powyżej 100 gram do 250 gram	5,7	7,5
	Powyżej 250 gram	15,0	9,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie piję wódki	22,4	20,6
	Ostatnim razem nie pił wódki	22,0	31,7
	Poniżej 50 gram	7,6	7,6
	Powyżej 50 gram do 100 gram	8,6	8,8
	Powyżej 100 gram do 250 gram	11,1	9,4
	Powyżej 250 gram	28,3	22,0

Mniej informacji mamy o wielkości spożycia wina i wódki przy jednej okazji, bowiem znacznie mniej badanych piło te trunki w czasie swojej ostatniej okazji. Rozkłady odpowiedzi pokazują jednak wyraźnie odmienny charakter tych dwóch napojów. W przypadku wina badani grupują się w rejonie niższych wartości, w przypadku wódki rozkład jest bardziej równomierny z lekkim przechyłem w stronę większych ilości, zwłaszcza wśród respondentów ze starszej kohorty.

W młodym pokoleniu, podobnie jak wśród dorosłych, wino i wódka zdają się pełnić inne funkcje. Picie wina ma wyraźnie bardziej symboliczny charakter, stąd wystarczają mniejsze ilości. Wódka zaś służy głównie jako intoksykant, czyli napój stosowany w celu odurzania się, stąd pije się jej więcej.

Porównanie rozkładów wielkości spożycia wina i wódki w województwie podlaskim i w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic. I w województwie i na poziomie kraju obserwujemy podobne tendencje. Wyjątkiem jest picie wódki przez uczniów ze starszej kohorty – odsetek wypijających powyżej

250 gram tego trunku przy jednej okazji jest w województwie podlaskim w 2022 r. wyraźnie wyższy (18,3%), niż był na poziomie kraju w 2019 r. (22,0%). Najmniej informacji zebrano na temat nowych napojów alkoholowych. Tylko nieliczni pili je podczas swojej ostatniej okazji alkoholowej. Napoje te nie zdobyły sobie jeszcze, jak widać, dużej popularności. Pite są one raczej w niewielkich ilościach.

Tabela 22. Spożycie jednorazowe cydru

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije cydru	86,3	75,3
	Ostatnim razem nie pił cydru	10,5	17,6
	Poniżej 0,5 litra	2,1	3,8
	Powyżej 0,5 do 1 litra	0,4	2,2
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,1	0,3
	Powyżej 2 litrów	0,7	0,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije cydru	70,1	55,6
	Ostatnim razem nie pił cydru	24,5	36,2
	Poniżej 0,5 litra	2,3	3,7
	Powyżej 0,5 do 1 litra	2,2	3,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,3	0,6
	Powyżej 2 litrów	0,6	0,6

Zarówno cydr jak alkopop, tak popularne wśród młodzieży, szczególnie młodszej, w krajach Zachodniej Europy, w Polsce nie zdobyły sobie jak na razie większego uznania, przynajmniej wśród nastolatków. Dane z tabel 22. i 23. przekonują, że każdy z tych napojów pojawia się we wzorze ostatniej konsumpcji napojów alkoholowych jedynie u mniej niż 8% badanych, niezależnie od tego, czy mowa o piętnasto-szesnastolatkach, czy o siedemnasto-osiemnastolatkach. Zdecydowana większość uczniów z obu

grup w ogóle tych napojów nie pije. Ci nieliczni, którzy ostatnio pili cydr lub alkopop, w większości wypili nie więcej niż 1 litr.

Tabela 23. Spożycie jednorazowe alkopopu

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije alkopopu	87,3	82,6
	Ostatnim razem nie pił alkopopu	8,6	12,9
	Poniżej 0,5 litra	1,7	2,1
	Powyżej 0,5 do 1 litra	1,3	1,4
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,3	0,4
	Powyżej 2 litrów	0,9	0,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije alkopopu	72,8	69,8
	Ostatnim razem nie pił alkopopu	20,1	23,8
	Poniżej 0,5 litra	2,1	2,4
	Powyżej 0,5 do 1 litra	3,0	2,7
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	1,5	0,6
	Powyżej 2 litrów	0,6	0,8

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między województwem podlaskim (2022 r.) i całym krajem (2019 r.), ani w popularności alkopopu, ani w wielkości spożycia jednorazowego u tych, którzy po ten napój sięgają. Jeśli chodzi o cydr, to rozkłady spożycia jednorazowego w województwie i w całym kraju są podobne, jednak odsetki, tych którzy pili ten napój przy ostatniej okazji konsumpcji napojów alkoholowych są w województwie podlaskim niższe niż notowano średnio w kraju.

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości. Kwestię nietrzeźwości badano także przy użyciu pytania, w którym nietrzeźwość została

zdefiniowana bardziej precyzyjnie poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwyciła ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 24. Ponad jedna czwarta (28,3%) uczniów z młodszej kohorty i ponad połowa (56,8%) badanych ze starszej kohorty ma za sobą doświadczenie silnego upicia się.

Tabela 24. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	28,3	33,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	23,1	26,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,2	11,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	56,8	56,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	46,7	44,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	19,4	18,8

Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 23,1% piętnasto-szesnastolatków oraz 46,7% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upicia się było 10,2% uczniów pierwszych klas i 19,4% uczniów klas trzecich. Porównanie odsetków potwierdzeń nietrzeźwości w województwie podlaskim w 2022 r. i w całym kraju w 2019 r. pokazuje, że uczniowie z młodszej kohorty z województwa podobnie często potwierdzali silne upicie się w czasie w czasie ostatnich 30 dni. Odnotować jednak trzeba niższe od ogólnopolskich odsetki młodszych uczniów podlaskich szkół w kwestii upicia się kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy. W starszej kohorcie wszystkie trzy wskaźniki w województwie nie odbiegają znacząco od ogólnopolskich.

Wskaźniki silnego upijania się nie są zróżnicowane ze względu na płeć, ani w młodszej kohorcie, ani w starszej (tabele 25 i 26). Przybierają one podobne wartości u chłopców i dziewcząt.

W młodszej kohorcie wszystkie trzy wskaźniki są niższe w województwie, niż były na poziomie kraju w 2019 r.

Tabela 25. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	27,1	33,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	22,1	26,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,7	12,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	56,7	59,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	46,6	46,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	20,9	20,8

Tabela 26. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	28,4	33,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	23,3	25,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,0	10,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	56,9	54,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	46,7	41,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	18,0	16,8

W starszej kohorcie chłopców obserwujemy w Podlaskiem w 2022 r. niższy odsetek tych, którzy upili się kiedykolwiek w życiu niż w próbie ogólnopolskiej

w 2019 r. W starszej kohorcie dziewcząt natomiast, odsetek silnie upijających się w czasie ostatnich 12 miesięcy jest wyższy w województwie niż był średnio w kraju.

Pytaniem uzupełniającym naszą wiedzę o upijaniu się młodzieży był próba oszacowania na skali dziesięciopunktowej poziomu intoksykacji przy ostatnim piciu napojów alkoholowych (tabela 27).

Tabela 27. Nasilenie nietrzeźwości

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	30,1	21,3
	1 (brak efektu)	30,2	33,9
	2	10,0	13,0
	3	6,1	9,9
	4	6,2	6,0
	5	4,4	4,6
	6	3,2	3,5
	7	2,9	2,7
	8	1,9	1,8
	9	1,8	0,7
	10 (bardzo silne upicie)	3,2	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	10,9	7,5
	1 (brak efektu)	20,6	28,1
	2	14,5	16,4
	3	12,2	13,2
	4	8,4	9,8
	5	9,7	7,3
	6	6,7	5,9
	7	7,5	4,7
	8	3,6	2,7
	9	1,9	1,7
	10 (bardzo silne upicie)	4,0	2,6

Jak pokazują dane z tabeli największe frakcje badanych oceniały poziom efektu alkoholu przy ostatnim piciu jako niski lub wskazywali na brak efektu.

Uczniowie z młodszej kohorty w niższym odsetku niż ich starsi koledzy, deklarują silne upicie się. Oceny na poziomie powyżej 5 na dziesięciostopniowej skali sformułowało 13,1% uczniów z młodszych klas i 23,7% uczniów z klas starszych. Bardzo silne upicie się (10 punktów) wybrało 3,2% pierwszoklasistów oraz 4,0% trzecioklasistów.

Wedle wyników badań w województwie podlaskim w młodszej kohorcie spotykamy się podobnie często z wysokim deklarowanym poziomem intoksykacji przy ostatnim piciu napojów alkoholowych, jak w całym kraju. W starszej kohorcie natomiast odsetek uczniów, którzy ocenili poziom swojego upicia się na powyżej 5 punktów, na dziesięciopunktowej skali jest w 2022 r. w województwie wyższy, niż był w skali kraju w 2019 r.

Jak pokazują dane z tabel 28 i 29. chłopcy w każdej z kohort w podobnych odsetkach, jak dziewczęta potwierdzali wyższe poziomy upicia się. W skali kraju w 2019 r. zaznaczała się lekka przewaga chłopców.

Wedle wyników badań, w przypadku chłopców Z młodszej kohorty nie obserwuje się znaczących różnic między województwem podlaskim w 2022 r. i całym krajem w 2019 r. w deklarowanym przez młodszą młodzież poziomie intoksykacji przy ostatnim piciu alkoholu. Natomiast w starszej kohorcie chłopców oraz w obu kohortach dziewcząt w województwie częściej niż w skali kraju w 2019 r. obserwujemy deklaracje wyższych poziomów intoksykacji.

Tabela 28. Nasilenie nietrzeźwości wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	31,6	20,9
	1 (brak efektu)	28,7	33,8
	2	9,8	11,2
	3	5,4	10,6
	4	7,4	6,3
	5	4,2	4,5
	6	3,1	4,2
	7	2,5	3,1
	8	1,8	2,2
	9	2,2	0,7
	10 (bardzo silne upicie)	3,3	2,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	11,5	8,2
	1 (brak efektu)	18,2	24,9
	2	15,6	15,2
	3	10,3	13,3
	4	9,6	10,3
	5	10,9	7,3
	6	6,4	6,6
	7	7,9	5,2
	8	3,2	3,2
	9	2,1	2,1
	10 (bardzo silne upicie)	4,3	3,6

Tabela 29. Nasilenie nietrzeźwości wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	29,0	21,8
	1 (brak efektu)	32,2	34,1
	2	10,1	14,8
	3	6,6	9,2
	4	4,9	5,9
	5	4,3	4,6
	6	3,3	2,9
	7	3,5	2,4
	8	2,1	1,5
	9	1,4	0,7
	10 (bardzo silne upicie)	2,7	2,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	9,7	6,8
	1 (brak efektu)	23,6	31,2
	2	13,4	17,6
	3	14,1	13,1
	4	7,1	9,5
	5	8,5	7,4
	6	7,1	5,3
	7	7,1	4,2
	8	4,1	2,2
	9	1,7	1,3
	10 (bardzo silne upicie)	3,6	1,6

Niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, w badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą było 5 drinków lub więcej. W tabeli 30 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tą miarę.

Tabela 30. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Ani razu	71,5	65,9
	1 raz	9,0	12,7
	2 razy	7,2	9,4
	3-5 razy	5,7	6,7
	6-9 razy	2,2	2,6
	10 lub więcej razy	4,3	2,6
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Ani razu	46,5	41,3
	1 raz	17,1	17,6
	2 razy	12,6	15,1
	3-5 razy	12,4	15,1
	6-9 razy	5,3	5,1
	10 lub więcej razy	6,1	5,8

W województwie podlaskim w 2022 r. uczniowie z każdej z kohort w trochę niższym odsetku niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej w 2019 r. deklarowali wypicie co najmniej 5 drinków przy jednej okazji. W województwie w młodszej kohorcie takich uczniów było 28,5%, zaś na poziomie kraju – 34,1%. W starszej kohorcie analogiczne odsetki wynosiły 53,5% oraz 58,7%.

Warto zauważyć, że w województwie w młodszej grupie 12,2% badanych wypijało ponad 5 drinków przy jednej okazji, co najmniej, co dziesięć dni. W starszej grupie takich uczniów było 23,8%.

W badaniu ogólnopolskim z 2019 r. analogiczne odsetki były podobne jak w badanym województwie w 2022 r.

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 31 pokazują, że wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (18,5%) a na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (16,0%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu również znajdują się marihuana i haszysz (36,1%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ułożyły się na drugim miejscu (20,2%).

W młodszej grupie na trzecim miejscu znalazły się leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzania się (10,1%), a na czwartym substancje wziewne (8,9%).

W starszej kohorcie na trzecim miejscu znajdują się także leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzania się (8,8%), a na czwartym substancje wziewne (6,8%).

Ranking popularności poszczególnych substancji, co do pierwszych czterech miejsc, jest obu kohortach jednakowy. Jednak odsetki użytkowników w przypadku pierwszych trzech substancji są wyższe w starszej kohorcie, zaś jeśli chodzi o czwartą, czy substancje wziewne – to są one częściej raportowane przez uczniów z młodszej kohorty.

Wśród uczniów z młodszej kohorty, co najmniej trzyprocentowe rozpowszechnienie osiągnęły: amfetamina (4,2%), ekstazy (4,2%), LSD lub inne halucynogeny (3,7%), kokaina (3,5%), metamfetamina (3,3%) oraz grzyby halucynogenne (3,3%).

Tabela 31. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	18,5	21,4
	Substancje wziewne	8,9	8,6
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	16,0	15,1
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	10,0	6,6
	Amfetamina	4,2	4,2
	Metamfetamina	3,3	3,0
	LSD lub inne halucynogeny	3,7	3,2
	Crack	2,3	1,4
	Kokaina	3,5	2,9
	Relevin	1,9	1,3
	Heroina	2,2	1,9
	Ecstasy	3,3	3,3
	Grzyby halucynogenne	4,2	2,3
	GHB	2,0	1,4
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,2	2,1
	Alkohol razem z tabletkami	6,2	5,3
	Sterydy anaboliczne	3,6	2,6
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	11,6	12,1
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	36,1	37,2
	Substancje wziewne	6,8	6,9
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	20,2	18,3
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	8,8	5,9
	Amfetamina	4,9	4,7
	Metamfetamina	4,8	2,9
	LSD lub inne halucynogeny	4,0	4,2
	Crack	2,6	1,1
	Kokaina	3,4	3,1
	Relevin	1,3	0,9
	Heroina	2,2	1,5
	Ecstasy	4,0	5,1
	Grzyby halucynogenne	3,4	2,2
	GHB	1,5	1,1
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,0	1,9
	Alkohol razem z tabletkami	9,7	6,9
	Sterydy anaboliczne	3,5	2,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	24,4	24,1

Wśród starszych uczniów analogiczna lista środków, których używało kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych obejmuje takie środki jak: amfetamina (4,9%), metamfetamina (4,8%), LSD lub inne halucynogeny (4,0%), ecstasy (4,0%), kokaina (3,4%) oraz grzyby halucynogenne (3,4%).

W przypadku większości substancji podobne lub wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie.

GHB, stosunkowo nowy w Polsce narkotyk, używany był kiedykolwiek przez 2,0% pierwszoklasistów oraz 1,5% trzecioklasistów.

Niskim rozpowszechnieniem charakteryzują się także crack oraz heroina. W starszej kohorcie heroina była używana kiedykolwiek przez 2,2% badanych, a crack przez 2,6%. Są to odsetki niewiele odbiegające od odsetka respondentów, którzy przyznali się do używania nieistniejącego środka – relevinu (1,9% w młodszej kohorcie oraz 1,3% w starszej kohorcie).

Należy także zwrócić uwagę na relatywnie niskie rozpowszechnienie używania narkotyków w zastrzykach (3,2% wśród piętnasto-szesnastolatków i 3,0% w starszej grupie).

Szczególny niepokój powinny budzić dość znaczne odsetki młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (6,2% w młodszej kohorcie i 9,7% w starszej). Jeszcze bardziej rozpowszechnione jest łączeniu alkoholu z marihuaną lub haszyszem (11,6% w młodszej kohorcie i 24,4% w starszej). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na zwiększone ryzyko szkód zdrowotnych w wyniku efektu synergicznego, jaki pojawia się zwłaszcza przy łączeniu alkoholu z psychoaktywnymi lekami.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie podlaskim i na poziomie kraju nie wykazuje większych różnic w rozpowszechnieniu, co najmniej, eksperymentowania z substancjami.

Dane z tabel 32 i 33 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania, co najmniej, prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci.

Tabela 32. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	22,8	24,8
	Substancje wziewne	9,4	8,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	9,7	10,1
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	5,6	4,7
	Amfetamina	5,7	4,8
	Metamfetamina	4,5	3,5
	LSD lub inne halucynogeny	5,2	4,2
	Crack	3,2	2,3
	Kokaina	4,7	3,5
	Relevin	2,7	2,1
	Heroina	2,7	2,5
	Ecstasy	4,0	4,4
	Grzyby halucynogenne	6,1	3,6
	GHB	2,9	2,3
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	4,0	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	4,7	4,5
	Sterydy anaboliczne	4,9	3,4
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	13,1	14,4
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	36,6	41,4
	Substancje wziewne	6,0	7,3
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	12,2	11,0
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	5,3	4,0
	Amfetamina	5,5	5,3
	Metamfetamina	5,1	3,3
	LSD lub inne halucynogeny	4,9	5,6
	Crack	3,6	1,7
	Kokaina	3,8	3,7
	Relevin	2,2	1,3
	Heroina	3,4	1,9
	Ecstasy	5,1	5,9
	Grzyby halucynogenne	4,7	3,4
	GHB	2,4	1,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	4,3	2,1
	Alkohol razem z tabletkami	6,2	6,0
	Sterydy anaboliczne	4,9	3,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	24,7	27,4

Tabela 33. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	13,0	18,2
	Substancje wziewne	7,4	8,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	22,3	19,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	14,2	8,4
	Amfetamina	2,0	3,6
	Metamfetamina	1,4	2,5
	LSD lub inne halucynogeny	1,4	2,3
	Crack	0,8	0,6
	Kokaina	1,6	2,2
	Relevin	0,6	0,5
	Heroina	1,0	1,4
	Ecstasy	1,6	2,2
	Grzyby halucynogenne	1,4	1,0
	GHB	0,4	0,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,6	1,9
	Alkohol razem z tabletkami	7,1	6,2
	Sterydy anaboliczne	1,6	1,9
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	8,9	10,0
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	35,2	33,1
	Substancje wziewne	7,5	6,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	29,4	25,2
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	12,6	7,6
	Amfetamina	4,3	4,1
	Metamfetamina	4,3	2,5
	LSD lub inne halucynogeny	2,9	2,7
	Crack	1,4	0,4
	Kokaina	2,9	2,6
	Relevin	0,2	0,5
	Heroina	1,0	1,1
	Ecstasy	2,9	4,2
	Grzyby halucynogenne	1,9	1,0
	GHB	0,5	0,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,5	1,8
	Alkohol razem z tabletkami	13,6	7,8
	Sterydy anaboliczne	1,9	1,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	24,0	20,8

Warto zauważyć, że tylko w przypadku kilku substancji różnice między chłopcami i dziewczętami są znaczące. Chłopcy częściej deklarują próby używania większości substancji poza lekami uspokajającymi i nasennymi. Chłopcy z klas pierwszych wyraźnie częściej niż dziewczęta deklaruowali sięganie po marihuanę lub haszysz. W grupie trzecioklasistów ta różnica między chłopcami i dziewczętami jest minimalna. Rozpowszechnianie eksperymentowania z lekami uspokajającymi i nasennymi wśród dziewcząt jest znacznie wyższe niż wśród chłopców. W starszej kohorcie także próby łączenia alkoholu z tabletkami spotyka się częściej u dziewcząt niż u chłopców.

Wśród chłopców ze starszej kohorty województwa podlaskiego rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami w 2022 r. pozostaje na poziomie zbliżonym do ich rówieśników w całym kraju w 2019 r. Jedynie w przypadku marihuany i haszyszu odnotowujemy znacznie mniejsze rozpowszechnione prób ich używania w województwie podlaskim niż średnio w kraju.

Chłopcy z młodszej kohorty województwa w 2022 r. lokują się na poziomie średniej krajowej z 2019 r. w zakresie eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, podobnie też, jak ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej deklarowali używanie kiedykolwiek w życiu większości innych substancji.

W grupie dziewcząt, jest inaczej. Przede wszystkim stwierdzić trzeba w 2022 r. mniejsze rozpowszechnianie eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem wśród pierwszoklasistek z województwa podlaskiego, niż średnio w kraju w 2019 r. oraz analogicznie – większe wśród trzecioklasistek.

W województwie podlaskim trochę częściej spotykamy starsze dziewczęta sięgające po alkohol razem z marihuaną lub haszyszem, niż średnio w kraju w 2019 r. Podobnie jest z lekami uspokajającymi i nasennymi, lekami przeciwbólowymi oraz alkoholem łączonym z tabletkami.

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 34). Dane zawarte w tabeli pokazują, że przetwory konopi używało w czasie ostatnich 12

miesiące przed badaniem 15,9% uczniów z młodszej grupy i 28,0% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 4,8% tych pierwszych i 3,9% tych, drugich. Amfetaminę używało 2,6% piętnasto-szesnastolatków i 3,1% siedemnasto-osiemnastolatków, zaś ecstasy – 2,6% uczniów z pierwszej grupy i 2,5% - z drugiej. Rozpowszechnienie aktualnego używania pozostałych substancji, takich jak metamfetamina, kokaina i crack w młodszej kohorcie waha się wokół 2%.

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, używanie tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy w młodszej kohorcie jest podobnie rozpowszechnione w województwie podlaskim, jak było w 2019 r. na terenie całego kraju.

Tabela 34. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	15,9	16,7
	Substancje wziewne	4,8	4,5
	Ecstasy	2,6	2,3
	Amfetamina	2,6	2,7
	Metamfetamina	2,1	1,9
	Kokaina	2,2	1,8
	Crack	2,0	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	28,0	29,6
	Substancje wziewne	3,9	2,1
	Ecstasy	2,5	3,6
	Amfetamina	3,1	3,1
	Metamfetamina	3,3	2,0
	Kokaina	2,4	1,8
	Crack	2,1	0,8

Łatwy do zaobserwowania jest także związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 35. i 36.).

Tabela 35. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	19,1	19,8
	Substancje wziewne	4,4	5,0
	Ecstasy	3,3	3,2
	Amfetamina	3,1	3,4
	Metamfetamina	3,0	2,5
	Kokaina	2,8	2,2
	Crack	3,0	1,8
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	27,7	33,8
	Substancje wziewne	4,1	2,9
	Ecstasy	3,0	4,2
	Amfetamina	3,7	3,5
	Metamfetamina	3,7	2,3
	Kokaina	3,0	2,4
	Crack	2,8	1,2

Tabela 36. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	11,6	13,8
	Substancje wziewne	4,4	4,0
	Ecstasy	0,8	1,5
	Amfetamina	1,4	2,1
	Metamfetamina	0,6	1,4
	Kokaina	1,0	1,4
	Crack	0,4	0,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	28,2	25,6
	Substancje wziewne	3,7	1,3
	Ecstasy	2,0	2,8
	Amfetamina	2,4	2,7
	Metamfetamina	2,7	1,8
	Kokaina	1,7	1,3
	Crack	1,2	0,4

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania występuje ono częściej wśród chłopców niż wśród dziewcząt w grupie pierwszoklasistów oraz w podobny odsetkach wśród chłopców i dziewcząt w grupie trzecioklasistów.

Używanie przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy jest mniej rozpowszechnione w 2020 r. w województwie podlaskim niż średnio w kraju w 2019 r. wśród chłopców ze starszej kohorty oraz odpowiednio – bardziej wśród dziewcząt.

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 10,0% młodszych uczniów i 13,8% starszych uczniów używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu (tabela 37). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 2,7% oraz 2,5%.

Tabela 37. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	10,0	9,0
	Substancje wziewne	2,7	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	13,8	15,1
	Substancje wziewne	2,5	1,1

W województwie podlaskim w 2022 r. w młodszej kohorcie odnotowujemy mniejszy odsetek młodzieży używającej przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni w porównaniu do całego kraju. W starszej kohorcie natomiast nie obserwujemy różnic.

Częste używanie przetworów konopi zróżnicowane jest ze względu na płeć tylko w młodszej kohorcie – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po te substancje (tabele 38 i 39).

Tabela 38. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	12,2	11,3
	Substancje wziewne	2,8	3,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	14,0	18,1
	Substancje wziewne	3,0	1,7

Tabela 39. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	7,1	6,7
	Substancje wziewne	2,1	1,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	13,7	12,2
	Substancje wziewne	2,0	0,5

Należy zauważyć, że odsetki badanych, którzy używali przetworów konopi wśród młodszych chłopców osiągnęły dość wysoki poziom 12,2%, a wśród starszych – 14,0%. Oznacza to, iż w województwie podlaskim mniej więcej co ósmy piętnasto-szesnastolatek i co siódmy siedemnasto-osiemnastolatek palił marihuanę lub haszysz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Jedyna istotna różnica między wynikami z województwa podlaskiego uzyskanymi w 2022 r., a średnią ogólnopolską z 2019 r. w zakresie częstego używania marihuany lub haszyszu ujawniła się w grupie chłopców ze starszej kohorty – w województwie rozpowszechnienie częstego palenia było niższe. W pozostałych kategoriach respondentów nie obserwuje się różnic.

Przetwory konopi jako najbardziej rozpowszechnione substancje nielegalne mogły stać się przedmiotem głębszych analiz skierowanych na identyfikację wzoru intensywnego używania. Wśród młodzieży szkolnej odsetki użytkowników innych substancji są zbyt małe, aby grupa bardziej intensywnych użytkowników była dostatecznie liczna. W próbie analizy intensywnego używania przetworów konopi posłużono się pytaniami zaczerpniętymi z dwóch testów.

Pierwszy z nich to test przesiewowy skonstruowany w Polsce do identyfikacji wśród nastolatków sięgających po tę substancję (Okulicz-Kozaryn, Sierosławski, 2007). Skrócona wersja tego testu przeznaczona do badań ankietowych składa się z czterech pytań, na które odpowiedzieć można tylko „tak” lub „nie”. Każde z pytań dotyczy występowania określonego symptomu w czasie ostatnich 12 miesięcy. Badanie walidacyjne testu przesiewowego PUM zrealizowane w 2003 r. wykazało, że wśród nastolatków wystąpienie 2 lub więcej symptomów świadczy o problemowym używaniu marihuany.

Drugim testem zastosowanym w tym badaniu jest test służący do identyfikowania nadużywania przetworów konopi (Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Test ten został opracowany w Francji przez zespół badaczy z Francuskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (Beck & Legleye 2003). Test składa się z sześciu pytań o częstotliwość występowania poszczególnych symptomów nadużywania przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy, na które odpowiada się przy użyciu pięciopunktowej skali od „nigdy” do „bardzo często”.

Test ten nie był walidowany w Polsce, stąd też jego wyniki należy traktować z ostrożnością.

Rozkłady odpowiedzi na pytanie pierwszego testu pokazują, że 8,3% uczniów z klas młodszych i 12,4% uczniów starszych samodzielnie dokonywało zakupu marihuany (tabela 40.). W przypadku 6,0% uczniów z młodszej kohorty oraz 8,4% uczniów ze starszej, palenie jest nie tylko elementem życia towarzyskiego, ale zdarza się też w samotności. Warto zauważyć, że z powodu używania marihuany lub haszyszu 4,8% badanych z młodszej kohorty oraz 4,8% ze starszej chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy nie poszło do szkoły lub spóźniło się do niej. Często odczuwana potrzeba palenia marihuany stała się udziałem 5,1% badanych z młodszej grupy oraz 5,0% ze starszej.

Tabela 40. Symptomy problemowego używania marihuany- test przesiewowy PUM

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	4,8	4,0
	Częsta potrzeba użycia marihuany	5,1	3,7
	Samodzielny zakup marihuany	8,3	8,8
	Palenie konopi samotnie	6,0	4,6
	Pozytywny wynik testu (co najmniej 2 symptomy)	6,5	5,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	4,8	4,1
	Częsta potrzeba użycia marihuany	5,0	4,4
	Samodzielny zakup marihuany	12,4	13,1
	Palenie konopi samotnie	8,4	6,0
	Pozytywny wynik testu (co najmniej 2 symptomy)	7,8	6,7

Rozpowszechnienie symptomów problemowego używania marihuany w gronie piętnasto-szesnastolatków, jak również siedemnasto-osiemnastolatków, województwa podlaskiego kształtuje się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej z 2019 r.

Pozytywny wynik testu przesiewowego, czyli potwierdzenie, co najmniej 2 symptomów, uzyskało 6,5% uczniów z młodszej grupy oraz 7,8% uczniów ze starszej kohorty. Porównanie wyników uzyskanych w województwie podlaskim w 2022 r. z wynikami ogólnopolskimi z 2019 r. wskazuje na brak znaczących różnic, zarówno w młodszej, jak i w starszej kohorcie.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 41. najczęściej zgłaszanym symptomem zaczerpniętym z drugiego testu było palenie przedpołudniem (8,5% uczniów młodszych i 13,5% uczniów starszych). W obu kohortach na kolejnych miejscach znalazły się problemy z pamięcią po paleniu (6,6% uczniów młodszych i 9,6% uczniów starszych) oraz palenie samotne (6,3% uczniów młodszych i 9,7% uczniów starszych).

Symptomy problemowego używania przetworów konopi jako występujące często były deklarowane przez uczniów z obu poziomów nauczania bardzo rzadko.

Tabela 41. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Województwo Podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	91,5	3,1	2,6	0,9	1,9
	Palenie samotnie	93,7	2,1	1,7	0,7	1,8
	Problemy z pamięcią po paleniu	93,4	2,9	1,6	1,1	1,0
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	96,0	1,3	1,0	0,3	1,4
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,6	1,5	0,7	1,4	0,8
	Problemy z powodu używania	97,1	0,9	0,6	0,5	0,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	86,5	6,7	4,4	1,0	1,6
	Palenie samotnie	90,3	3,9	1,9	1,6	2,3
	Problemy z pamięcią po paleniu	90,4	4,1	2,4	1,8	1,2
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	94,9	1,7	0,8	1,3	1,2
	Bezowocne próby ograniczenia używania	93,6	1,8	1,9	0,6	2,1
	Problemy z powodu używania	94,9	2,4	0,6	0,7	1,3

Porównanie wyników uzyskanych w 2022 r. w województwie podlaskim z wynikami ogólnopolskimi z 2019 r. nie ujawnia większych różnic w żadnej z kohort.

Tabela 42. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Polska 2019)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	90,6	4,1	2,9	1,1	1,2
	Palenie samotnie	94,7	2,5	1,4	0,4	0,9
	Problemy z pamięcią po paleniu	93,9	2,6	1,8	0,6	1,1
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	96,1	1,5	0,8	0,6	1,1
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,4	1,3	1,1	0,8	1,3
	Problemy z powodu używania	97,1	1,4	0,5	0,4	0,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	86,9	7,1	3,5	1,1	1,4
	Palenie samotnie	92,4	3,9	2,2	0,6	0,9
	Problemy z pamięcią po paleniu	91,4	4,4	2,3	1,0	0,9
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	94,6	2,3	1,5	0,6	0,9
	Bezowocne próby ograniczenia używania	94,0	2,1	1,1	1,2	1,6
	Problemy z powodu używania	96,2	2,1	0,7	0,4	0,6

Dane z tabeli 43 pokazują, że 11,9% młodzieży młodszej i 11,0% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach medycznych. W tej grupie wyróżnić trzeba około czteroprocentową frakcję badanych, którzy te leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między województwem podlaskim (2022 r.) i całym krajem (2019 r.), co do rozpowszechnienia używania leków z przepisu lekarza w celach leczenia.

Leki uspokajające i nasenne używane w celach niemedycznych to druga pod względem rozpowszechnienia substancja wśród młodzieży szkolnej. Jak przekonują dane z tabeli 43 zjawisko używania leków uspokajających i

nasennych w celach innych niż medyczne ma szerszy zakres niż używanie ich wedle przepisu lekarza w celach leczniczych.

Tabela 43. Używanie leków z przepisu lekarza

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	88,1	88,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,3	7,7
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	4,6	4,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	89,0	88,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	6,3	6,8
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	4,7	4,3

Dane z tabel 44 i 45 sugerują, iż używanie leków uspokajających i nasennych w celach medycznych jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców. Jest tak w obu kohortach, podobnie jak miało to miejsce w przypadku używania tych leków w celach niemedycznych.

Tabela 44. Używanie leków z przepisu lekarza wśród chłopców

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	91,4	91,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	5,6	5,3
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	3,0	3,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	92,4	92,2
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	5,1	4,9
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	2,5	2,8

Tabela 45. Używanie leków z przepisu lekarza wśród dziewcząt

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	84,9	85,5
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	9,3	9,9
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	5,8	4,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	85,3	85,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,7	8,6
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	7,0	5,6

Problem „dopalaczy”

Problem „dopalaczy” (smart drugs, legal highs) pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady. W Polsce zaczął narastać w ostatnich latach. Problem dopalaczy rozwijał się na styku świata substancji legalnych i nielegalnych. „Dopalacze” oferowane są w większości krajów europejskich, a także w internecie. Wszędzie problem ten jest przedmiotem troski władz i zaniepokojenia społecznego. Nasza wiedza na temat dopalaczy jest wyrywkowa, zarówno na wymiarze farmakologicznym, jak społeczno-kulturowym. Brak nawet precyzyjnej naukowej definicji „dopalaczy”.

„Dopalacze” określić można jako preparaty zawierające w swym składzie substancje psychoaktywne nie objęte kontrolą prawną. Niektóre z nich są pochodzenia roślinnego, inne – syntetycznego. Dopalacze w zasadzie cieszą się statusem legalności – jednak obrót nimi odbywa się na zasadach pewnego wybiegu, stanowi ominięcie prawa. W Polsce dopalacze jeszcze do października 2010 r. sprzedawane były jak produkty kolekcjonerskie, w innych krajach sprzedawane bywają jako kadzidełka, sole do kąpieli, odświeżacze powietrza, itp.

Z używaniem „dopalaczy” wiąże się wiele zagrożeń. Są to nowe, nieprzebadane substancje przyjmowane wedle nowych nierozpoznanych wzorów. W efekcie brak doświadczeń z tymi substancjami u użytkowników zwiększa ryzyko powikłań. O niektórych z tych substancji można przypuszczać, że są bardziej niebezpieczne niż ich nielegalne odpowiedniki, inne mogą się okazać całkiem niegroźne. W 2010 r., szpitale raportowały liczne przypadki zatruc, w tym śmiertelnych. Zgłaszały też trudności w niesieniu pomocy osobom, które przedawkowały dopalacze ze względu na trudny do określenia obraz toksykologiczny. Z drugą falą takich przypadków mieliśmy do czynienia w 2015 r.

Potrzeba rozpoznania epidemiologicznego fenomenu „dopalaczy” skłoniła do wprowadzenia do ankiety już w 2011 r. kilku pytań na temat kontaktów z tymi substancjami.

W województwie podlaskim w 2022 r. 6,2% badanych z pierwszej grupy i 4,7% badanych z drugiej grupy było kiedykolwiek w sklepie z „dopalaczami”. Odsetki respondentów, którzy dokonywali zakupów „dopalaczy” są podobne (w młodszej kohorcie – 4,4%, w starszej kohorcie – 5,4%). Trzeba dodać, że zakupów tych dokonywano nie tylko w sklepach z dopalaczami.

Dane o źródłach zakupów dopalaczy zestawiono w tabeli 46.

Jednym z miejsc zakupu „dopalaczy” były sklepy z tymi substancjami (wśród uczniów z młodszej kohorty – 2,6%, wśród uczniów ze starszej kohorty – 2,0%). Za pośrednictwem internetu takich zakupów dokonywało 2,7% badanych z młodszej kohorty oraz 2,4% ze starszej. W największych odsetkach badani dokonywali zakupów w inny sposób (5,2% w pierwszej grupie i 4,7% w drugiej). Wyniki te mogą wskazywać na proces przejmowania handlu dopalaczami przez nielegalny rynek.

Tabela 46. Źródła zakupów dopalaczy

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	W sklepie z dopalaczami	2,6	2,4
	Przez internet	2,7	1,7
	W inny sposób	5,2	4,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	W sklepie z dopalaczami	2,0	1,9
	Przez internet	2,4	1,3
	W inny sposób	4,7	4,4

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 6,0% piętnasto-szesnastolatków i 5,7% siedemnasto-osiemnastolatków (tabela 47).

Tabela 47. Używanie dopalaczy

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	6,0	5,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,7	3,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,9	2,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	5,7	5,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,0	3,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,4	2,2

Odsetki aktualnych użytkowników są trochę niższe (wśród młodszych – 4,7%, wśród starszych – 4,0%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało 3,9% badanych z pierwszej grupy i 2,4% z drugiej grupy.

Rozpowszechnianie używania dopalaczy w województwie lokuje się na podobnym poziomie, jak średnio w kraju w 2019 r.

W tabeli 48. zestawiono dane, o tym pod jakimi postaciami dopalacze były używane w czasie ostatnich 12 miesięcy.

Tabela 48. Używanie dopalaczy – postać substancji używanej w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia	6,7	6,1
	Proszek, kryształki, lub tabletki	3,7	3,4
	Płyn	2,4	1,6
	Inne	4,8	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia	9,8	6,3
	Proszek, kryształki, lub tabletki	3,5	2,9
	Płyn	1,9	1,3
	Inne	2,3	2,3

Najczęściej dopalaczy używano w postaci mieszanki ziołowej do palenia (6,7% uczniów młodszych i 9,8% uczniów starszych). Dopalacze pod innymi postaciami były wykorzystywane znacznie rzadziej.

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 49).

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujemy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W młodszej kohorcie w zakresie następstw negatywnych na pierwszym miejscu znalazła się obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (12,9%), na drugim – kac (12,8%), na trzecim zaś – szkody zdrowotne (12,2%), a na kolejnym – złe samopoczucie (mdłości) (10,8%). Jeszcze mniejsze odsetki badanych obawiają się kłopotów z policją (8,5%) lub utraty kontroli nad własnym piciem (6,9%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodszej grupy wymienia świetną zabawę (17,0%), a w dalszej kolejności – poczucie odprężenia (15,9%), towarzyskość (14,5%) i poczucie szczęścia (14,4%). Najrzadziej wymieniane jest zapomnienie o swoich problemach (13,0%).

Porównanie częstości wyborów konsekwencji pozytywnych i negatywnych wskazuje na nieco większą popularność tych pierwszych. Innymi słowy piętnasto-szesnastolatki zdają się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego.

Tabela 49. Oczekiwania wobec alkoholu

poziom klasy		Bardzo prawdopodobne	Prawdopodobne	Nie wiadomo	Mało prawdopodobne	Zupełnie nieprawdopodobne
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuje się odprężony	15,9	25,5	39,6	6,7	12,3
	Będę miał kłopoty z policją	8,5	9,7	45,1	15,3	21,5
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	12,2	15,9	42,8	15,7	13,4
	Poczuje się szczęśliwy	14,4	18,9	46,1	7,9	12,8
	Zapomnę o swoich problemach	13,0	19,6	41,3	10,8	15,3
	Nie będę w stanie przestać pić	6,9	5,9	40,8	16,2	30,1
	Będę miał kaca	12,8	14,8	41,0	13,8	17,6
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	14,5	20,9	43,7	7,2	13,8
	Zrobię coś, czego będę żałował	12,9	14,6	45,4	11,4	15,7
	Będę się świetnie bawić	17,0	21,6	43,8	5,2	12,4
	Zrobi mi się niedobrze	10,8	14,9	46,0	10,4	17,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuje się odprężony	21,9	39,5	23,1	9,2	6,3
	Będę miał kłopoty z policją	4,1	7,0	36,2	24,9	27,7
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	6,2	20,4	38,9	23,7	10,8
	Poczuje się szczęśliwy	13,5	35,2	33,1	10,6	7,6
	Zapomnę o swoich problemach	13,9	24,6	33,8	13,8	13,8
	Nie będę w stanie przestać pić	5,7	5,7	25,0	27,2	36,3
	Będę miał kaca	12,2	21,1	32,8	19,1	14,8
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	20,5	33,8	29,3	7,6	8,9
	Zrobię coś, czego będę żałował	10,3	17,0	37,1	21,0	14,7
	Będę się świetnie bawić	22,8	35,2	30,6	5,4	6,1
	Zrobi mi się niedobrze	9,2	20,6	38,3	18,8	13,1

W starszej kohorcie ranking następstw negatywnych wygląda podobnie, jak w młodszej. Na pierwszym miejscu jest kac (12,2%), na drugim – obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (10,3%), a na trzecim złe samopoczucie (mdłości) (9,2%). Na czwartym miejscu znalazły się szkody zdrowotne (6,2%), a na kolejnych – utrata kontroli nad własnym piciem (5,7%) oraz kłopoty z policją (4,1%).

W zakresie konsekwencji pozytywnych oczekiwania siedemnasto-osiemnastolatków także są podobne do antycypacji ich młodszych kolegów. Na dwu pierwszych miejscach znalazły się: świetna zabawa (22,8%) i poczucie odprężenia (21,9%), trzecią pozycję zajmuje towarzyskość (20,5%), a kolejne – zapomnienie o swoich problemach (13,9%) oraz poczucie szczęścia (13,5%).

W sumie starsi uczniowie także w wyższych odsetkach potwierdzali prawdopodobieństwo pojawienia się poszczególnych następstw pozytywnych, niż konsekwencji negatywnych.

Porównanie oczekiwań wobec alkoholu, jakie obecnie przejawiają uczniowie z województwa podlaskiego z oczekiwaniami uczniów w całym kraju z 2019 r. nie ujawniło znaczących różnic (tabela 50).

Jedyna znacząca różnica, to w młodszej kohorcie niższy w Województwie Podlaskim od krajowego odsetek spodziewających się poczucia odprężenia.

Tabela 50. Oczekiwania wobec alkoholu (bardzo prawdopodobne)

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Poczuje się odprężony	15,9	20,5
	Będę miał kłopoty z policją	8,5	8,0
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	12,2	13,1
	Poczuje się szczęśliwy	14,4	13,5
	Zapomnę o swoich problemach	13,0	12,4
	Nie będę w stanie przestać pić	6,9	6,5
	Będę miał kaca	12,8	13,1
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	14,5	16,4
	Zrobię coś, czego będę żałował	12,9	13,1
	Będę się świetnie bawić	17,0	17,4
	Zrobi mi się niedobrze	10,8	12,2

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Poczuje się odprężony	21,9	23,8
	Będę miał kłopoty z policją	4,1	4,8
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	6,2	7,7
	Poczuje się szczęśliwy	13,5	13,6
	Zapomnę o swoich problemach	13,9	11,1
	Nie będę w stanie przestać pić	5,7	4,5
	Będę miał kaca	12,2	11,9
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	20,5	19,5
	Zrobię coś, czego będę żałował	10,3	8,2
	Będę się świetnie bawić	22,8	21,2
	Zrobi mi się niedobrze	9,2	9,0

W 2011 r. po raz pierwszy zadano podobne pytanie w odniesieniu do przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi z 2022 r. zamieszczono w tabeli 51. Podobnie jak w przypadku pytania o alkohol, badani częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne uważali konsekwencje pozytywne. W młodszej kohorcie wśród nich na pierwszym miejscu lokuje się „Zwiększenie intensywności radości” (30,2%), na drugim – zwiększenie otwartości (27,9%), a na trzecim miejscu – zmniejszenie nieśmiałości (25,5%).

W starszej kohorcie na pierwszym miejscu lokuje się „Zwiększenie intensywności radości” (34,0%), na drugim – zwiększenie otwartości (29,0%), a na trzecim – zwiększenie intensywności doświadczeń (26,0%).

Tabela 51. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

poziom klasy		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	39,7	9,3	35,2	10,2	5,5
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	41,0	11,9	29,5	11,8	5,8
	Utrata wątku myślenia	39,3	10,2	28,9	14,3	7,2
	Mniejsza nieśmiałość	37,2	10,1	27,2	16,2	9,3
	Trudności z koncentracją	37,7	9,1	30,4	14,5	8,3
	Zwiększenie otwartości	36,4	7,0	28,7	17,5	10,4
	Zwiększenie intensywności radości	35,3	6,4	28,1	17,8	12,4
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	36,5	7,6	31,5	14,4	10,0
	Zmniejszenie zahamowań	38,9	9,3	28,7	14,1	9,0
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	46,9	14,8	29,3	4,8	4,2
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	33,3	11,9	37,0	13,6	4,2
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	36,2	18,8	32,6	9,7	2,8
	Utrata wątku myślenia	33,9	15,3	32,9	14,4	3,5
	Mniejsza nieśmiałość	33,0	10,3	31,3	18,0	7,4
	Trudności z koncentracją	32,6	14,8	33,6	14,5	4,5
	Zwiększenie otwartości	29,7	8,6	32,8	20,3	8,7
	Zwiększenie intensywności radości	27,7	6,3	32,0	21,8	12,2
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	29,3	9,7	35,0	17,5	8,5
	Zmniejszenie zahamowań	32,9	12,6	32,2	16,2	6,1
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	47,8	20,7	25,4	4,4	1,8

Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną były trudności z koncentracją (młodsza kohorta – 22,8%, starsza kohorta – 19,0%), a następnie – utrata wątku myślenie (młodsza kohorta – 21,5%, starsza kohorta

– 17,9%) oraz trudności w prowadzeniu rozmowy (młodsza kohorta – 17,6%, starsza kohorta – 12,4%).

Doświadczanie problemów związanych z piciem alkoholu

Picie napojów alkoholowych często sprzyja powstawaniu różnych problemów. Problemy te występować mogą także bez związku z używaniem substancji, jednak picie zwiększa prawdopodobieństwo ich pojawienia się. W jednym z pytań ankiety respondenci otrzymali listę takich problemów z prośbą, aby określili, czy w czasie ostatnich 12 miesięcy stały się ich udziałem w związku z piciem alkoholu. Wyniki zawiera tabela 52.

Wśród młodszych uczniów najbardziej rozpowszechnią konsekwencją picia alkoholu było zniszczenie rzeczy lub ubrania (7,6%). Na drugim miejscu znalazła się poważna kłótnia (7,8%), a na trzecim – wypadek lub uszkodzenie ciała (4,9%).

W starszej kohorcie najbardziej rozpowszechnią konsekwencją picia alkoholu było zniszczenie rzeczy lub ubrania (18,3%). Kolejnymi problemami pod względem rozpowszechnienia były, poważna kłótnia (16,4%) oraz bójka (12,0%).

W młodszej kohorcie w miarę często pojawiało się kłopoty z policją (4,5%), oraz bójka (4,8%).

W starszej grupie natomiast w miarę często spotykamy: wypadek lub uszkodzenie ciała (11,0%), seks bez zabezpieczenia (6,6%), kłopoty z policją (7,9%), pływanie pod wpływem alkoholu (7,0%) oraz niechciany seks (5,7%).

Tabela 52. Doświadczania poszczególnych problemów związanych z piciem alkoholu, używaniem narkotyków oraz bez związku z używaniem substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Związane z alkoholem	Związane narkotykami	Bez związku z substancjami
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Bójka	4,8	2,0	45,1
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	4,9	1,7	44,8
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	7,6	2,1	38,9
	Poważna kłótnia	7,8	1,9	53,5
	Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	1,5	1,2	8,5
	Kłopoty z policją	4,5	1,7	11,7
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia	1,1	0,7	4,8
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	0,9	1,0	20,1
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	2,7	1,6	7,2
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	2,2	1,4	5,6
	Samouszkodzenia	3,4	1,7	21,4
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem substancji	2,7	1,6	29,0
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem substancji	0,9	0,7	3,3
	Pływanie będąc pod wpływem substancji	3,2	1,7	49,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Bójka	12,0	1,8	32,0
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	11,0	0,9	35,7
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	18,3	1,8	29,0
	Poważna kłótnia	16,4	1,6	48,8
	Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	1,7	0,6	6,7
	Kłopoty z policją	7,9	1,2	11,9
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia	1,6	0,6	3,3
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	1,6	0,7	19,6
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	6,6	2,0	11,9
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	5,7	1,1	5,2
	Samouszkodzenia	5,0	1,0	15,4
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem substancji	5,0	2,1	30,4
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem substancji	1,2	0,7	2,2
	Pływanie będąc pod wpływem substancji	7,0	1,8	37,7

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 53.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie z młodszej kohorty, a więc młodzież w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 40,4%, wino – 33,7% i wódkę – 35,5%. Znacznie mniejszy odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (8,2%), wino (10,8%) i wódkę (12,9%). Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycie uznało go 41,5% piętnasto-szesnastolatków, za niemożliwy do zdobycie – jedynie 5,9%. Trzeba zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Dostępność poszczególnych napojów alkoholowych i tytoniu w ocenach uczniów ze starszej kohorty jest znacznie wyższa, co nie powinno dziwić, bowiem badanym ze starszej grupy do pełnoletniości niewiele brakuje, a niektórzy już ją osiągnęli. Zgodnie z oczekiwaniami odsetki deklarujących łatwy dostęp największe są w przypadku tytoniu i piwa, a najmniejsze w przypadku wódki. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 60,4% starszej młodzieży, w przypadku piwa – 65,2% wina – 58,9% i wódki – 58,5%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 3,0%, piwo – 4,3%, wino – 5,1% i wódkę – 4,6%.

Tabela 53. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	5,9	3,7	8,2	24,7	41,5	15,9
	Piwo	8,2	5,2	8,2	29,1	40,4	9,0
	Cydr	17,3	9,1	13,2	13,3	16,0	31,1
	Alcopops	18,7	8,5	12,2	9,6	15,4	35,5
	Wino	10,8	7,4	11,5	23,1	33,7	13,6
	Wódka	12,9	8,1	9,7	22,5	35,5	11,4
	Marihuana lub haszysz	25,0	14,6	13,6	17,5	16,2	13,2
	Amfetamina	37,8	15,9	12,4	9,5	7,7	16,7
	Metamfetamina	38,1	16,2	12,5	8,6	7,6	17,0
	Leki uspokajające lub nasenne	19,9	10,7	10,1	23,2	23,0	13,1
	Ecstasy	37,7	16,4	11,2	8,7	6,9	19,2
	Kokaina	38,5	15,2	11,4	9,4	8,6	16,8
	Crack	40,5	15,5	10,7	7,9	6,1	19,3
	Heroina	41,0	15,6	10,9	7,4	7,3	17,7
	Dopalacze	35,2	13,8	11,5	12,7	9,7	17,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	3,0	1,1	4,5	22,8	60,4	8,2
	Piwo	4,3	0,7	3,6	21,8	65,2	4,5
	Cydr	8,2	3,6	7,7	15,0	39,8	25,7
	Alcopops	9,6	4,0	5,8	11,1	33,1	36,5
	Wino	5,1	1,9	4,7	22,6	58,9	6,9
	Wódka	4,6	2,6	6,7	21,5	58,5	6,1
	Marihuana lub haszysz	15,1	11,0	13,5	27,6	19,4	13,4
	Amfetamina	32,0	14,7	13,6	13,2	7,6	18,9
	Metamfetamina	31,5	15,5	13,8	12,4	7,8	19,0
	Leki uspokajające lub nasenne	15,9	7,4	10,5	27,6	24,7	13,9
	Ecstasy	30,6	13,8	15,5	11,3	7,3	21,6
	Kokaina	31,7	16,2	14,6	11,5	7,0	19,0
	Crack	34,4	16,4	13,5	8,0	5,7	22,1
	Heroina	34,4	17,1	13,3	7,7	6,3	21,2
	Dopalacze	31,0	14,9	12,9	12,0	7,7	21,6

W przeważającej większości badani nie mieli problemów z oceną dostępności podstawowych rodzajów napojów alkoholowych.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 23,0% respondentów z młodszej grupy i 24,7% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 19,9% badanych w pierwszej grupie i dla 15,9% z drugiej.

Na tym tle dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 25,0% w przypadku konopi indyjskich do 41,0% w przypadku heroiny.

Odsetki uczniów z młodszej kohorty deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji nielegalnych wahają się od 16,2% w przypadku marihuany lub haszyszu, do 6,1% w przypadku cracku.

W starszej kohorcie badani w przypadku większości substancji nielegalnych w podobnym lub wyższym odsetku, co młodszy uczniowie uznają je za bardzo łatwe do zdobycia. Odpowiedzi takich udzieliło w odniesieniu do najbardziej dostępnych konopi 19,4% badanych i najtrudniej dostępnego cracku – 5,7%.

Odsetki młodzieży ze starszej kohorty stwierdzającej, że byłoby dla nich niemożliwe zdobycie poszczególnych substancji wahają się od 15,1% w przypadku konopi indyjskich do 34,4% w przypadku cracku.

Zapytaliśmy również badanych, jak oceniają dostępność nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy”. Uczniowie z obu kohort w dość niskim odsetku uważają te substancje za bardzo łatwą do zdobycia (9,7% uczniów z młodszej kohorty oraz 7,7% – starszej). Brak dostępu do „dopalaczy” deklaruje odpowiednio 35,2% oraz 31,0% badanych. Dostępność dopalaczy oceniana jest zatem niżej niż przetworów konopi, a podobnie jak innych narkotyków.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu, najwięcej z oceną dostępu do cracku. Te relatywnie

wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź „Nie wiem” wskazują na znaczą frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że nie potrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

W tabeli 54. przedstawiono porównanie odsetków badanych deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji w województwie podlaskim w 2022 r. i w kraju ogółem w 2019 r.

Dane zestawione w tabeli sugerują, że respondenci z młodszej kohorty z terenu województwa w przypadku znacznej części substancji, zwłaszcza nielegalnych, nie różnią się istotnie od swoich rówieśników z próby ogólnopolskiej. Istotne różnice występują jedynie w przypadku ocen dostępności, piwa, cydru, alkopopu i wina – w podlaskim dostępność tych substancji oceniana jest niżej niż była średnio w Polsce w 2019 r.

Tabela 54. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	41,5	41,9
	Piwo	40,4	46,8
	Cydr	16,0	26,3
	Alcopops	15,4	18,5
	Wino	33,7	37,5
	Wódka	35,5	34,4
	Marihuana lub haszysz	16,2	14,5
	Amfetamina	7,7	6,1
	Metamfetamina	7,6	5,4
	Leki uspokajające lub nasenne	23,0	22,8
	Ecstasy	6,9	6,6
	Kokaina	8,6	6,2
	Crack	6,1	4,5
	Heroina	7,3	5,4
	Dopalacze	9,7	10,2

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	60,4	65,7
	Piwo	65,2	72,5
	Cydr	39,8	57,5
	Alcopops	33,1	40,7
	Wino	58,9	67,8
	Wódka	58,5	64,0
	Marihuana lub haszysz	19,4	19,9
	Amfetamina	7,6	6,7
	Metamfetamina	7,8	5,9
	Leki uspokajające lub nasenne	24,7	23,8
	Ecstasy	7,3	8,9
	Kokaina	7,0	6,7
	Crack	5,7	4,6
	Heroina	6,3	5,0
	Dopalacze	7,7	10,7

Wedle ocen uczniów ze starszej kohorty w województwie trudniej dostępne są papierosy oraz wszystkie napoje alkoholowe.

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W massmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 55 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one przetworów konopi.

Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 22,0% uczniów z klas młodszych i 33,3% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnasto-szesnastolatków – 6,2% i siedemnasto-osiemnastolatków – 4,8%. Leki uspokajające i nasenne, proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (10,0% i 9,5%).

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 22,8% badanych, w starszej zaś – 43,6%.

Ekspozycja uczniów z województwa podlaskiego na propozycje większości substancji nielegalnych jest zbliżona do tej obserwowanej na terenie całego kraju. Zwraca jednak uwagę mniejszy w Województwie Podlaskim niż średnio w kraju odsetek młodszych uczniów otrzymujących oferty marihuany lub haszyszu.

Zarówno pierwszoklasiści, jak i trzecioklasiści z województwa podlaskiego w 2022 r. znacznie częściej deklarowali otrzymywanie propozycji nielegalnych napojów alkoholowych, niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej z 2019 r.

Tabela 55. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	54,7	66,3
	Wino	28,6	37,9
	Wódka	47,1	51,2
	Marihuana lub haszysz	22,0	23,2
	LSD	5,7	4,0
	Amfetamina	6,2	5,1
	Leki uspokajające lub nasenne	10,0	8,4
	Crack	4,3	2,2
	Kokaina	6,6	3,8
	Ecstasy	5,1	4,1
	Heroina	4,6	3,5
	Sterydy anaboliczne	5,3	2,8
	Polska heroina (kompot)	4,9	3,5
	Bimber	22,8	15,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	80,0	85,3
	Wino	50,4	61,0
	Wódka	77,1	75,6
	Marihuana lub haszysz	33,3	34,6
	LSD	4,1	4,1
	Amfetamina	4,8	5,6
	Leki uspokajające lub nasenne	9,5	7,4
	Crack	2,7	1,8
	Kokaina	4,5	3,7
	Ecstasy	3,9	5,8
	Heroina	3,3	2,3
	Sterydy anaboliczne	4,6	2,3
	Polska heroina (kompot)	3,1	2,3
	Bimber	43,6	28,2

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka są nieco wyższe niż analogiczne odsetki dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabele 56 i 57).

Zarówno uczniowie z młodszej kohorty, jak i ze starszej, w lokalach gastronomicznych, w największym odsetku pili piwo (młodzi – 24,9%, starsi – 43,8%), w nieco mniejszym wódkę (młodzi – 22,0%, starsi – 42,7%), a w najmniejszym wino (młodzi – 11,3%, starsi – 20,3%).

Uczniowie z młodszej kohorty, którzy pili poszczególne napoje, najczęściej lokowali się w kategorii częstotliwości picia 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni. Uczniów ze starszej kohorty w znaczących odsetkach znajdujemy także w kategorii 3-5 razy.

Tabela 56. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (województwo podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	75,1	13,6	5,8	2,3	1,1	2,1
	Wino	88,7	7,9	1,4	0,8	0,2	1,0
	Wódka	78,0	11,4	5,9	1,9	0,7	2,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	56,2	23,2	10,6	4,8	3,0	2,3
	Wino	79,7	13,0	3,7	1,0	1,5	1,0
	Wódka	57,3	20,0	11,0	5,3	3,1	3,2

Tabela 57 zawiera analogiczne dane dla całego kraju. Porównanie wyników z województwa podlaskiego (2022 r.) z wynikami ogólnopolskimi (2019 r.) wskazuje na brak różnic w obu kohortach, jeśli w grę wchodzi picie wódki. W

województwie podlaskim wyraźnie niższe są odsetki uczniów, którzy w miejscach publicznych pili piwo lub wino.

Tabela 57. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Polska 2019)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	67,4	18,3	8,0	3,3	1,4	1,6
	Wino	83,9	10,8	3,0	1,1	0,5	0,7
	Wódka	78,9	11,7	4,6	2,4	1,2	1,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	44,5	25,6	16,9	7,2	3,3	2,5
	Wino	72,0	18,9	6,0	1,9	0,5	0,8
	Wódka	55,1	23,0	11,8	6,2	1,9	2,0

W tabeli 58 zestawiono dane dotyczące zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są znacznie niższe niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej grupy.

Badani w najwyższym odsetku kupowali piwo (pierwszoklasiści – 17,7%, trzecioklasiści – 39,3%), następnie wódkę (pierwszoklasiści – 14,3%, trzecioklasiści – 29,8%), a w najmniejszy odsetku – wino (pierwszoklasiści – 6,3%, trzecioklasiści – 16,3%). Większość badanych dokonujących zakupów wina bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

Tabela 58. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (województwo podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	82,3	9,6	3,6	1,8	1,2	1,6
	Wino	93,8	3,1	1,1	0,8	0,2	1,1
	Wódka	85,7	7,1	3,1	1,7	0,5	1,9
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	60,7	17,8	10,4	4,4	2,6	4,0
	Wino	83,7	8,7	3,5	2,0	0,8	1,4
	Wódka	70,2	13,5	7,0	3,8	2,8	2,8

Dane z tabeli 59 odnoszące się do całego kraju sugerują, że w województwie podlaskim rzadziej dochodzi do sprzedawania piwa i wina niepełnoletnim, niż ma to miejsce w całym kraju. Jedynie w przypadku wódki obserwujemy brak istotnych różnic.

Tabela 59. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Polska 2019)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	75,8	12,8	6,2	2,7	1,1	1,3
	Wino	90,4	6,0	1,8	0,7	0,4	0,7
	Wódka	85,4	8,2	3,0	1,6	0,8	1,0
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	47,7	24,9	13,7	7,1	3,4	3,1
	Wino	79,3	13,7	4,5	1,2	0,5	0,7
	Wódka	68,9	17,1	7,3	3,4	1,7	1,6

Uczniowie zostali także zapytani o to, czy spotkali się z odmową sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (tabela 60.). W młodszej kohorcie największy odsetek uczniów spotkał się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (5,1%), a 2,5% badanych nie mogło zakupić piwa z powodu odmowy więcej niż 10 razy. Uczniowie ze starszej kohorty również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (9,3%), 10 razy lub więcej odmówiono zakupu 2,4% badanych. W przypadku odmów sprzedaży wina i wódki odsetki badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy są niższe.

Tabela 60. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Województwo Podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	90,0	5,1	1,6	0,7	0,7	1,8
	Wino	94,2	2,0	1,2	0,6	0,3	1,6
	Wódka	90,1	4,4	2,0	0,9	0,5	2,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	83,4	9,3	3,8	1,0	0,7	1,7
	Wino	91,9	3,9	1,6	0,7	0,3	1,5
	Wódka	84,7	8,0	2,8	1,9	1,0	1,6

Odsetki badanych z próby ogólnopolskiej, którym odmówiono sprzedaży napojów alkoholowych zaprezentowane w tabeli 56 nie różnią się znacząco od analogicznych odsetków uzyskanych w badaniu w województwie.

Tabela 61. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Polska 2019)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	87,3	8,2	1,8	1,0	0,4	1,3
	Wino	93,1	3,5	1,2	0,7	0,3	1,2
	Wódka	90,1	5,3	1,3	1,1	0,5	1,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	85,6	9,5	2,8	0,8	0,7	0,6
	Wino	93,4	3,9	1,3	0,5	0,3	0,6
	Wódka	88,5	7,1	2,1	1,1	0,5	0,8

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 62).

Większość respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej młodzieży (38,2%) niż młodszej (29,9%).

Uczniowie w wieku 15-16 lat najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (19,0%), a także szkołę (11,6%), mieszkanie dealera (11,1%), dyskotekę lub bar (9,4%) oraz internet (12,1%).

Uczniowie w wieku 17-18 lat najczęściej wspominali o ulicy i parku (24,3%), następnie o dyskotece lub barze (15,1%), mieszkaniu dealera (15,6%), szkole (15,8%) oraz internecie (13,1%).

Warto zauważyć, że w obu kohortach województwa podlaskiego odsetek znających miejsca, gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz jest niższy niż był analogiczny odsetek na poziomie kraju w 2019 r.

Tabela 62. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	70,1	62,2
	Ulica, park	19,0	20,9
	Szkoła	11,6	11,6
	Dyskoteka, bar	9,4	10,4
	Mieszkanie dealera	11,1	11,7
	Internet	12,1	10,2
	Inne miejsce	6,6	6,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	61,8	54,5
	Ulica, park	24,3	24,8
	Szkoła	15,8	14,7
	Dyskoteka, bar	15,1	16,7
	Mieszkanie dealera	15,6	16,4
	Internet	13,1	11,0
	Inne miejsce	5,1	6,2

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych, takich jak napoje alkoholowe czy tytoń, jak i nielegalnych, takich jak narkotyki, niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po te substancje sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich

używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj.: „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu.

Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli 63.

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z marihuaną lub haszyszem oraz paleniu papierosów od czasu do czasu. Jednak regularne palenie papierosów w ilości co najmniej jednej paczki dziennie lub regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne. Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno młodszej kohorcie, jak i w starszej. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznym narkotykami, jak ecstasy, czy amfetamina traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne niż

regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych.

Tabela 63. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	13,9	41,1	28,3	10,5	6,0
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	7,1	4,7	17,9	63,7	6,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	36,0	35,5	14,4	6,6	7,4
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	11,3	19,0	32,3	29,0	8,4
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	7,9	4,6	15,6	63,2	8,7
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	8,8	8,0	23,4	48,7	11,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	21,2	22,1	19,3	24,3	13,2
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	14,3	18,7	27,4	25,7	13,9
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	8,1	7,5	16,6	54,6	13,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	9,0	15,1	24,3	29,4	22,2
	Biorą ecstasy regularnie	6,2	1,9	8,3	63,9	19,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	8,7	11,0	25,8	37,0	17,5
	Biorą amfetaminę regularnie	5,9	1,2	6,4	70,1	16,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	8,0	8,6	20,0	33,5	29,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	13,4	19,7	28,7	26,8	11,4
	Biorą dopalacze regularnie	7,7	1,8	5,3	74,0	11,2

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	10,1	41,6	35,5	9,3	3,5
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	4,5	3,7	16,7	71,5	3,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	35,5	42,9	12,8	4,9	4,0
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	10,1	18,4	35,4	32,1	4,0
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	5,3	4,8	16,7	67,9	5,3
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	7,1	12,0	27,6	46,6	6,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	28,9	30,7	14,7	16,9	8,8
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	16,9	28,3	27,9	18,9	8,0
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	6,8	10,1	23,2	51,7	8,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	7,6	17,2	22,2	35,2	17,7
	Biorą ecstasy regularnie	3,4	1,8	7,7	71,1	16,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	6,1	12,0	23,4	44,9	13,6
	Biorą amfetaminę regularnie	3,5	2,0	2,7	79,4	12,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	6,0	9,4	16,4	37,7	30,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	9,9	19,0	27,7	33,2	10,1
	Biorą dopalacze regularnie	4,9	1,1	3,7	81,1	9,2

Ryzyko związane z poszczególnymi substancjami jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w opiniach badanych uznać można amfetaminę (37,0% w młodszej grupie i 44,9% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 24,3% w młodszej kohorcie i 16,9% w starszej kohorcie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki badanych za obarczone dużym ryzykiem także uznały używanie nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy” – 74,0% w młodszej kohorcie i 81,1% w starszej kohorcie.

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są wyraźnie niższe nie tylko od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne, ale także tych którzy jako bardzo ryzykowne traktują picie weekendowe, a nawet częste picie niewielkich ilości alkoholu. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest bardziej ryzykowne niż picie alkoholu, niezależnie od wzoru picia.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 64. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczane były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko 20,2% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby, a 16,1% - kto by palił. W klasach starszych analogiczne odsetki wynoszą 5,9% i 9,1%. Jednocześnie w klasach młodszych 24,7% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali tytoń i 25,0% twierdzi, że większość pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 28,8% i 46,8%.

W klasach młodszych 38,3% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszych – 57,2%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z

przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Tabela 64. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Poziom klasy		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	palą papierosy	16,1	34,9	24,4	19,7	5,0
	pije napoje alkoholowe	20,2	31,9	22,8	19,6	5,4
	pali marihuanę lub haszysz	38,8	33,5	15,4	8,7	3,7
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	61,7	25,2	7,5	3,0	2,7
	bierze ecstasy	76,3	16,7	3,5	1,2	2,3
	używa środków wziewnych	85,4	9,4	1,7	1,2	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	palą papierosy	9,1	30,7	31,3	25,3	3,5
	pije napoje alkoholowe	5,9	19,0	28,3	37,3	9,5
	pali marihuanę lub haszysz	18,7	35,9	26,9	15,0	3,4
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	42,8	40,0	11,6	3,9	1,7
	bierze ecstasy	76,7	18,3	2,6	1,3	1,0
	używa środków wziewnych	86,7	10,5	0,9	0,7	1,1

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 23,7% badanych w młodszej grupie i 23,3% starszych uczniów.

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ.

Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami. Doniosłość profilaktycznej roli rodziny podkreślana była przez większość dorosłych badanych w ogólnopolskich badaniach ankietowych zrealizowanych w 2002 r. z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz powtórzonych w 2006 r. i 2010 r. przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W referowanym tu badaniu zapytano uczniów, czy rodzice pozwalają im pić napoje alkoholowe tylko we własnym towarzystwie, także bez swojej obecności, czy też w ogóle zabraniają picia. Wyniki zestawiono w tabeli 65.

Większość badanych z młodszej kohorty deklaruje brak zgody rodziców na picie przez nich alkoholu. 64,6% badanych twierdzi, że na takie zachowanie nie pozwala im ojciec, a 67,5%, że picia zabrania matka. Tylko 4-5% badanych ma pełne przyzwolenie ze strony rodziców. Dalsze 13-14% deklaruje, że brak zgody ogranicza się do picia bez obecności rodziców.

Tabela 65. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Województwo Podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	64,6	13,4	4,7	17,3
	Matka	67,5	13,8	5,1	13,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	35,7	10,1	25,2	28,9
	Matka	38,4	11,6	26,9	23,1

W klasach starszych prawie dwukrotnie mniejsze frakcje badanych deklarują brak przyzwolenia – 35,7% ze strony ojca i 38,4% ze strony matki. Dwukrotnie

wyższe niż wśród uczniów młodszych odsetki uczniów starszych mają pozwolenie na picie także bez obecności rodziców (ok. 25-27%).

Mniej dziwią wysokie odsetki uczniów ze starszej kohorty, którym rodzice pozwalają pić napoje alkoholowe, bowiem większość z nich do owej pełnoletności się zbliża, a niektórzy są już pełnoletni.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie podlaskim zawartych w tabeli 65. z wynikami badania ogólnopolskiego z 2019 r. zestawionymi w tabeli 66. wskazuje na większe odsetki uczniów w województwie niż średnio w kraju, którym rodzice bezwzględnie zabraniają picia alkoholu.

Tabela 66. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Polska 2019)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	49,5	22,4	7,0	21,1
	Matka	53,6	22,1	7,5	16,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	19,1	13,0	39,2	28,8
	Matka	19,6	14,1	41,7	24,6

Brak zgody rodziców na picie napojów alkoholowych jest zróżnicowany ze względu na płeć respondenta (tabela 67. i 68.). W młodszej kohorcie częściej rodzice chłopców nie zgadzali się na konsumpcję alkoholu, niż miało to miejsce w przypadku dziewcząt. Takie wyniki mogą być efektem przekonania rodziców o bardziej ryzykownym sposobie picia alkoholu przez chłopców, które może prowadzi do częstszych prób wyeliminowania takiego zachowania w ogóle.

Tabela 67. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Chłopcy, Województwo Podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	65,7	12,7	4,5	17,2
	Matka	70,0	12,1	4,7	13,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	38,9	9,4	25,4	26,3
	Matka	43,3	9,3	25,9	21,5

Tabela 68. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Dziewczęta, Województwo Podlaskie 2022)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	64,0	14,2	4,8	17,1
	Matka	64,9	15,8	5,2	14,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	32,2	10,8	25,1	31,9
	Matka	32,9	13,7	28,3	25,1

Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo

W kwestionariuszu zawarto pytania dotyczące korzystania z mediów społecznościowych takich jak Twitter, Facebook czy Skype oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, czyli gier wideo.

W tabeli 69. przedstawiono czas korzystania z mediów społecznościowych w typowym dniu roboczym i weekendowym w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem.

Tabela 69. Czas spędzony w mediach społecznościowych w czasie ostatnich 7 dni (Podlaskie 2022)

Kohorta			Podlaski
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Typowy dzień roboczy	Nie	6,4
		Pół godziny lub mniej	5,6
		Okolo 1 godziny	9,7
		Okolo 2-3 godzin	31,8
		Okolo 4-5 godzin	25,0
		6 godzin lub więcej	21,4
	Typowy dzień weekendowy	Nie	6,2
		Pół godziny lub mniej	4,1
		Okolo 1 godziny	7,6
		Okolo 2-3 godzin	18,9
		Okolo 4-5 godzin	26,6
		6 godzin lub więcej	36,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Typowy dzień roboczy	Nie	5,0
		Pół godziny lub mniej	6,5
		Okolo 1 godziny	10,7
		Okolo 2-3 godzin	30,8
		Okolo 4-5 godzin	25,2
		6 godzin lub więcej	21,9
	Typowy dzień weekendowy	Nie	5,2
		Pół godziny lub mniej	4,8
		Okolo 1 godziny	7,4
		Okolo 2-3 godzin	23,9
		Okolo 4-5 godzin	26,2
		6 godzin lub więcej	32,5

Analiza typowego dnia roboczego młodszej kohorty ujawnia najliczniejszą frakcję badanych, która korzysta z mediów społecznościowych 2-3 godziny dziennie (31,8%), mniej osób poświęca na tą aktywność ok. 4-5 godzin (25,0%). W przypadku typowego dnia weekendowego, dominują dwie frakcje badanych: korzystających ponad 6 godzin dziennie (36,6%) oraz korzystających ok. 4-5 godzin (26,0%).

W starszej kohorcie, w typowym dniu roboczym, największy odsetek uczniów

poświęca na korzystanie z mediów społecznościowych 2-3 godziny dziennie (30,8%) lub około 4-5 godzin dziennie (25,2%). W trakcie weekendu dominuje korzystanie z mediów społecznościowych 6 godzin dziennie lub więcej (32,5%) lub około 4-5 godzin dziennie (26,2%).

Większa ilość czasu wolnego w weekend wydaje się sprzyjać dłuższemu korzystaniu z mediów społecznościowych, zwłaszcza w przypadku uczniów z młodszej kohorty.

Kolejna badana kwestia dotyczy symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype (tabela 70.).

Tabela 70. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Podlaskie 2022).

Kohorta		Zdecydow- -anie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydo- wanie nie
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	17,5	23,6	24,5	19,5	14,9
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	8,0	11,1	20,7	28,9	31,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	17,9	17,6	17,9	21,3	25,3
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	19,6	25,7	25,3	18,3	11,1
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	6,1	9,9	20,0	33,1	31,0
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	14,2	17,5	18,4	25,9	24,1

Tabela 71. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Polska 2019).

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	19,3	24,6	22,0	20,2	13,8
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	6,9	10,6	17,5	31,3	33,7
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	20,8	20,1	16,7	20,6	21,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	19,6	26,8	23,0	20,3	10,3
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	3,8	9,5	19,4	33,9	33,5
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	15,2	20,7	15,9	25,4	22,7

W młodszej grupie 41,1% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu w tych mediach, 35,5% jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęca na tą aktywność za dużo czasu. Co piąty badany (19,1%) ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych mediów. W starszej grupie rozkład odpowiedzi jest podobny - analogiczne odsetki wynoszą 45,2%, 31,6% oraz 16,0%.

Nie odnotowano istotnych różnic w zakresie występowania symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych w Województwie Podlaskim w 2022 r. i w próbie ogólnopolskiej z 2019 r., jednak z jednym wyjątkiem. W województwie podlaskim w obu kohortach obserwujemy większy niż w próbie ogólnopolskiej odsetek uczniów, którzy uważają, że ich rodzice są przekonani, iż spędzają oni za dużo czasu w mediach społecznościowych.

W kwestii czasu poświęconego na gry na urządzeniach elektronicznych pytano o liczbę dni w tygodniu, w których respondent grał oraz przeciętny czas dziennie przeznaczany na gry.

Rozkład liczby dni w tygodniu zawiera tabela 72.

Tabela 72. Liczba dni spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	25,0	29,8
	1 dzień	14,3	13,9
	2 dni	10,8	10,1
	3 dni	9,0	8,9
	4 dni	6,4	6,7
	5 dni	6,3	6,6
	6 dni	4,5	4,0
	7 dni	23,7	20,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	28,4	35,3
	1 dzień	14,1	16,0
	2 dni	10,5	9,9
	3 dni	8,3	8,7
	4 dni	6,9	6,0
	5 dni	6,4	6,0
	6 dni	4,2	3,1
	7 dni	21,2	15,0

W obu kohortach najliczniejsze frakcje stanowili badani, którzy w ogóle nie korzystali z gier na urządzeniach elektronicznych. W młodszej kohorcie stanowili oni 25,0%, zaś w starszej – 28,4%.

Przez wszystkie 7 dni grało 23,7% uczniów z młodszej kohorty oraz 21,2% uczniów ze starszej. Zarówno pierwszoklasiści, jak i trzecioklasiści z Województwa Podlaskiego zdają się być w większych odsetkach, niż ich rówieśnicy z badania ogólnopolskiego z 2019 r. zaangażowani w gry na urządzeniach elektronicznych.

W tabeli 73. zaprezentowano rozkłady czasu spędzonego na grach na urządzeniach elektronicznych w typowym dniu roboczym i weekendowym w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem. Przypomnijmy, że w obu kohortach

najlichniesze frakcje stanowili badani, którzy w ogóle nie korzystali z gier video. Analiza typowego dnia roboczego w młodszej kohorcie graczy ujawnia najlichnieszą frakcję badanych, którzy grali 2-3 godziny dziennie (22,3%) lub ok. jednej godziny (16,9%). W przypadku typowego dnia weekendowego dominuje frakcje badanych grających 6 godzin i więcej (21,9%).

W starszej kohorcie, w typowym dniu roboczym, największy odsetek graczy poświęcał na grę 2-3 godziny dziennie (22,7%). W trakcie weekendu też dominuje korzystanie z gier 2-3 godziny dziennie (18,2%). Liczne są jednak także frakcje badanych grających ok. 4-5 godzin (16,1%) oraz 6 godzin i więcej (16,1%).

Tabela 73. Czas spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni (Podlaskie 2022)

Kohorta		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godzin i więcej
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Typowy dzień roboczy	24,6	13,5	16,9	22,3	11,2	11,4
	Typowy dzień weekendowy	21,0	9,5	10,0	20,5	17,1	21,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Typowy dzień roboczy	29,7	16,3	15,2	22,7	8,2	7,8
	Typowy dzień weekendowy	26,9	10,8	11,9	18,2	16,1	16,1

Uczniowie zostali także zapytani o symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (tabela 74.). W młodszej grupie 21,8% badanych jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęcają na tę aktywność za dużo czasu, 17,7% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu na graniu w gry, a 10,3% badanych ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych gier. W starszej grupie analogiczne odsetki są nieco niższe bądź na podobnym poziomie.

Tabela 74. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (Podlaskie 2022)

Kohorta		Zdecydo- wnie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydo- wnie nie
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,5	10,2	18,5	23,4	40,4
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	3,9	6,4	14,1	23,0	52,6
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	11,9	9,9	12,0	18,7	47,5
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	6,0	11,4	15,4	21,7	45,5
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	4,1	5,4	10,6	20,9	59,1
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	9,2	10,3	11,6	15,4	53,5

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce obejmuje takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 75. sugerują, że około jednej piątej uczniów z młodszej kohorty (19,7%) oraz ponad jednej czwartej uczniów ze starszej kohorty (28,1%) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 9,6% piętnasto- szesnastolatków i 16,4% siedemnasto-osiemnastolatków.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie podlaskim w 2022 r. z wynikami w całym kraju w 2019 r. sugeruje większe rozpowszechnianie grania w gry hazardowe w województwie, niż średnio w kraju. W starszej kohorcie wszystkie trzy wskaźniki są wyższe w województwie niż były średnio w kraju, zaś w młodszej kohorcie jedynie granie kiedykolwiek w życiu pozostaje na podobnym poziomie w województwie i średnio w kraju.

Tabela 75. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	19,7	18,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	13,4	10,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,6	5,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	28,1	21,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	21,3	12,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	16,4	7,9

Następne pytanie dotyczyło częstotliwości stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 76.). Najliczniejszą frakcję w obu kohortach stanowiły osoby, które grały raz na miesiąc lub rzadziej (8,5% w młodszej kohorcie i 12,4% w starszej kohorcie). Odsetek badanych, którzy grali 2-3 razy w tygodniu wynosił w młodszej kohorcie 4,8% oraz w starszej kohorcie 4,7%.

Wyniki uzyskane w obu kohortach w województwie podlaskim w 2022 r. sugerują większą częstotliwość grania w gry hazardowe w województwie w 2022 r. niż średnie w kraju w 2019 r.

Tabela 76. Częstotliwość stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie grał	83,7	89,1
	Raz na miesiąc lub rzadziej	8,5	7,3
	2-4 razy w miesiącu	3,0	2,1
	2-3 razy w tygodniu	4,8	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie grał	78,1	87,2
	Raz na miesiąc lub rzadziej	12,4	8,9
	2-4 razy w miesiącu	4,8	2,1
	2-3 razy w tygodniu	4,7	1,8

Uczniowie, jeśli grają w gry hazardowe najczęściej poświęcają na to mniej niż 30 minut w ciągu dnia (tabela 77). Robi tak 6,9% uczniów z młodszej kohorty oraz 11,4% uczniów ze starszej kohorty. Podobnie jest na poziomie kraju.

Tabela 77. Czas spędzany na grach hazardowych typowego dnia w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	85,3	89,4
	Mniej niż 30 minut	6,9	5,8
	Między 30 minut a 1 godzina	2,9	2,3
	Między 1 godzina a 2 godziny	1,4	1,0
	Między 2 godziny a 3 godziny	0,8	0,5
	3 godziny lub więcej	2,7	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	78,7	87,6
	Mniej niż 30 minut	11,4	7,6
	Między 30 minut a 1 godzina	4,0	2,4
	Między 1 godzina a 2 godziny	3,0	1,0
	Między 2 godziny a 3 godziny	0,9	0,3
	3 godziny lub więcej	2,1	1,1

W tabeli 78 zestawiono dane na temat częstotliwości grania w poszczególne gry hazardowe przez uczniów z województwa podlaskiego w 2022 r., zaś w tabeli 79 przez uczniów z próby ogólnopolskiej w 2019 r..

W województwie w młodszej kohorcie największą popularnością cieszyły się zakłady sportowe (12,7%). Najczęściej respondenci grali w nie raz na miesiąc lub rzadziej (5,5%). Najmniejszą popularnością cieszyły się automaty (7,9%) na których również najczęściej grano również raz w miesiącu (5,4%). W starszej kohorcie najczęściej deklarowano także zakłady sportowe (19,5%), a najrzadziej grę na automatach (7,4%).

W próbie ogólnopolskiej badani z młodszej grupy najczęściej wskazywali karty lub kości, a z starszej grupy – zakłady sportowe.

Tabela 78. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (Podlaskie 2022)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	92,1	5,4	1,0	1,6
	Karty lub kości	91,5	5,5	1,3	1,6
	Loterie (bingo, lotto)	91,0	5,8	1,8	1,4
	Zakłady sportowe	87,3	5,5	2,7	4,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	92,6	5,5	0,6	1,3
	Karty lub kości	88,8	7,2	2,0	2,1
	Loterie (bingo, lotto)	89,0	7,7	2,0	1,4
	Zakłady sportowe	80,5	9,5	4,7	5,3

Tabela 79. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (Polska 2019)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	94,5	4,2	0,7	0,5
	Karty lub kości	90,4	6,5	1,9	1,3
	Loterie (bingo, lotto)	91,5	6,1	1,5	0,9
	Zakłady sportowe	92,6	4,2	1,6	1,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	94,9	4,0	0,8	0,3
	Karty lub kości	91,0	6,1	1,9	0,9
	Loterie (bingo, lotto)	90,5	7,4	1,6	0,5
	Zakłady sportowe	89,8	5,8	2,6	1,8

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 80.). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 8,7% uczniów z młodszej kohorty oraz 9,2% uczniów ze starszej kohorty. Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się nieco mniej rozpowszechnione, tylko ok. 4% uczniów przyznało się do tego zachowania. Obydwa symptomy problemowego grania przejawiało 1,8% badanych w młodszej kohorcie oraz 2,3% - w starszej.

Porównując wyniki uzyskane w województwie podlaskim z uzyskanymi na poziomie kraju w 2019 r. odnotować trzeba brak istotnych różnic.

Tabela 80. Symptomy grania problemowego w gry hazardowe

Kohorta		Podlaskie 2022	Polska 2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	8,7	6,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,8	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	9,2	6,8
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	4,0	2,2

Formy spędzania czasu wolnego

Dane na temat popularności różnych form spędzania czasu wolnego przez podlaską młodzież zawarto w tabeli 81.

Tabela 81. Formy spędzania czasu wolnego

		Nigdy	Kilka razy w roku	Raz lub dwa razy na miesiąc	Przynaj- mniej raz na tydzień	Prawie codziennie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Gra w gry komputerowe	8,9	13,7	15,8	26,5	35,0
	Aktywne uprawianie sportu	3,1	6,2	11,5	44,0	35,1
	Czytanie książki dla przyjemności	35,9	26,0	15,5	11,8	10,8
	Wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem	11,7	14,0	23,3	31,7	19,2
	Inne hobby	20,1	9,3	14,4	24,8	31,4
	Chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego	8,1	13,0	25,9	33,2	19,8
	Używanie Internetu dla przyjemności	1,0	0,4	2,0	7,0	89,6
	Gra na automatach do gry	74,4	18,2	3,1	1,3	3,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Gra w gry komputerowe	14,1	17,7	15,5	23,9	28,7
	Aktywne uprawianie sportu	3,9	7,7	14,1	39,6	34,6
	Czytanie książki dla przyjemności	35,2	28,7	17,6	10,8	7,6
	Wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem	6,6	13,4	26,4	38,5	15,1
	Inne hobby	15,7	11,3	16,9	26,6	29,4
	Chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego	7,6	13,1	33,0	31,4	14,8
	Używanie Internetu dla przyjemności	0,9	0,8	0,8	5,5	92,0
	Gra na automatach do gry	80,4	14,0	2,7	1,2	1,7

W obu kohortach niemal wszyscy badani spędzają czas używając internetu dla przyjemności. Zdecydowana większość z nich robi to prawie codziennie (w młodszej kohorcie 89,6%, w starszej kohorcie 92,0%).

Trzy inne bardzo popularne formy spędzania czasu wolnego przez pierwszoklasistów to aktywne uprawianie sportu (96,9%), chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego (91,9%) oraz granie w gry komputerowe (91,1%). W starszej kohorcie obok aktywne uprawianie sportu (96,1%) oraz chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego (92,4%) pojawia się jeszcze wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem (93,4%). Do każdej z wymienionych form spędzanie czasu wolnego przyznaje się co najmniej 90% badanych w każdej z kohort, chociaż odsetki robiących to prawie codziennie są znacznie niższe.

Jeśli spojrzymy na prawie codzienne aktywności w zakresie wymienionych wyżej form spędzania czasu wolnego, to w młodszej kohorcie na pierwszy plan wysuwa się aktywne uprawianie sportu (35,1%) oraz granie w gry komputerowe (35,0%). W grupie uczniów ze starszej kohorty natomiast wskazać trzeba aktywne uprawianie sportu (34,5%).

Mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszy się czytanie książek dla przyjemności (w młodszej kohorcie – 64,1%, w tym 10,8% prawie codziennie, oraz w starszej kohorcie – 64,8%, w tym 7,6% prawie codziennie).

Najrzadziej badani przyznawali się do grania na automatach – 25,6% uczniów z młodszej kohorty oraz 19,6% ze starszej. Prawie codzienne granie raportowało tylko 3% pierwszoklasistów oraz 1,7% trzecioklasistów.

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relevin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało 1,9% młodszych uczniów oraz 1,3% - starszych.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało:

Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabelach 82-83.

Tabela 82. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (województwo podlaskie 2022)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	26,8	26,8	25,9	6,3	14,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	40,2	27,1	20,3	4,3	8,1

Tabela 83. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Polska 2019)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	27,5	32,8	24,5	6,1	9,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	36,6	33,0	19,9	4,4	6,1

W młodszej kohorcie 20,5% badanych zadeklarowało brak zaufania twierdząc, że nie przyznałoby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. W starszej kohorcie analogiczny odsetek był niższy i wynosił 12,4%.

W starszej kohorcie odsetek uczniów gotowych zataić w badaniu swoje doświadczenia z przetworami konopi w województwie podlaskim nie odbiega od średniej ogólnopolskiej z 2019 r. (tabela 81 i 82). W młodszej kohorcie ten

odsetek jest mniejszy. Można zatem założyć, iż ewentualne skrzywienie wyników w szacowaniu rozpowszechnienia używania przetworów konopi w województwie nie będzie odbiegać od średniej ogólnopolskiej z 2019 r.

Województwo podlaskie na tle województwa warmińsko-mazurskiego

Palenie tytoniu i używanie nikotyny w innych formach

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, a także palących okazjonalnie lub regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 84.

Tabela 84. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	52,2	55,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	27,9	27,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	67,9	71,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	32,7	42,0

W województwie podlaskim w czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 52,2% uczniów klas pierwszych i 67,9% klas trzecich. Palenie w czasie ostatnich 30 dni zadeklarowało 27,9% pierwszoklasistów oraz 32,7% trzecioklasistów. Analogiczne odsetki rok wcześniej w województwie warmińsko-mazurskim były wyższe, z wyjątkiem aktualnego palenia przez pierwszoklasistów, gdzie obserwujemy brak różnic.

W każdej z kohort, odsetek, którzy palili używali kiedykolwiek w życiu e-papierosów w województwie podlaskim nie odbiega od uzyskanego w 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim. Natomiast używane w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem lokuje się w odlaskim wyraźnie wyżej niż w warmińsko-mazurskim.

Tabela 85. Używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	60,1	59,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	39,8	29,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	73,2	74,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	49,5	37,8

Picie napojów alkoholowych

W województwie podlaskim wyniki dla piętnasto-szesnastolatków sugerują mniejsze rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych niż w Województwie Warmińsko-Mazurskim w 2021 r. (tabela 86). Wszystkie trzy wskaźniki są w badanym województwie niższe niż w warmińsko-mazurskim. Uczniowie ze

starszej kohorty lokują się na tym samym poziomie co ich rówieśnicy w porównywanym województwie.

Tabela 86. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko- Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	71,0	75,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	55,0	62,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	34,3	40,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	89,1	89,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	83,3	83,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	67,3	67,2

Porównanie wzorów picia zawiera tabela 87.

Porównanie wyników z badanego województwa z badaniami z warmińsko-mazurskiego ujawnia niższe odsetki konsumentów każdego z napojów alkoholowych w młodszej kohorcie oraz brak różnic w starszej kohorcie.

Tabela 87. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	32,7	40,9
	Cydr	4,6	4,1
	Alkopol	5,4	4,8
	Wino	16,1	19,9
	Wódka	29,2	32,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	60,0	60,8
	Cydr	6,6	6,4
	Alkopol	8,8	9,0
	Wino	35,1	36,6
	Wódka	56,2	59,5

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego, jest picie w znacznych ilościach, a zwłaszcza w ilościach prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości. Rozkłady odpowiedzi na pytanie o doświadczanie nietrzeźwości w Podlaski 2022 oraz Warmińsko-Mazurskim 2021 zawiera tabela 88.

Pod względem rozpowszechnienia silnego upojenia alkoholem młodzież województwa podlaskiego odbiega in plus od młodzieży warmińsko-mazurskiego. W obu kohortach wszystkie trzy wskaźniki w badanym województwie są niższe.

Tabela 88. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać, co się działo

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	28,3	33,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	23,1	28,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,2	13,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	56,8	60,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	46,7	49,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	19,4	21,5

W tabeli 89 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się wypijać co najmniej 5 drinków przy jednej okazji w podlaskim w 2022 r. oraz w warmińsko-mazurskim w 2021 r. Przypomnijmy, że "drink" był definiowany jako szklanka/butelka/puszka piwa (ok. pół litra), szklanka/butelka/puszka cydru (ok. pół litra), 2 szklanki/butelki alkopopu (ok. pół litra), kieliszek wina (ok. 15 cl), kieliszek wódki lub innego napoju spirytusowego (ok. 5 cl) lub szklanka koktajlu alkoholowego. Tak zdefiniowany jeden „drink” w dużym przybliżeniu zawiera ok. 2 cl czystego alkoholu.

Porównanie wyników zawarte w tabeli 89 sugeruje brak różnic jeśli chodzi młodszą młodzież oraz niższe rozpowszechnienie w badanym województwie, gdy w grę wchodzi starsza kohorta.

Tabela 89. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	71,5	69,2
	1 raz	9,0	12,3
	2 razy	7,2	7,7
	3-5 razy	5,7	6,0
	6-9 razy	2,2	2,2
	10 lub więcej razy	4,3	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	46,5	43,8
	1 raz	17,1	16,6
	2 razy	71,5	12,7
	3-5 razy	12,4	14,0
	6-9 razy	5,3	6,7
	10 lub więcej razy	6,1	6,2

Dane zgromadzone w tabeli pokazują, iż 53,5% trzecioklasistów z województwa podlaskiego oraz 56,2% trzecioklasistów z województwa warmińsko-mazurskiego wypilo choć raz pięć „drinków” przy jednej okazji w czasie ostatnich 12 miesięcy.

Trzeba dodać, że w badanym województwie 23,8% trzecioklasistów wypijało ponad 5 „drinków” przy jednej okazji, co najmniej, co dziesięć dni, podczas gdy w porównawczym województwie takich badanych było 26,9%.

Używanie innych substancji psychoaktywnych

W tabeli 90 zestawiono wyniki odnoszące się do używania substancji innych niż alkohol i tytoń kiedykolwiek w życiu w województwie podlaskim w 2022 r. i w Województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r. porównanie ujawnia niewiele istotnych różnic.

W młodszej kohorcie jedynie używanie leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza jest bardziej rozpowszechnione w badanym województwie niż w porównawczym.

W starszej kohorcie tylko używanie przetworów konopi oraz łączenie ich z alkoholem raportowano w badanym województwie rzadziej niż w porównywanym.

Tabela 90. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko- Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	18,5	19,9
	Substancje wziewne	8,9	8,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	16,0	13,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	10,0	8,7
	Amfetamina	4,2	4,1
	Metamfetamina	3,3	3,7
	LSD lub inne halucynogeny	3,7	3,6
	Crack	2,3	2,7
	Kokaina	3,5	3,7
	Relevin	1,9	1,7
	Heroina	2,2	1,8
	Ecstasy	3,3	2,3
	Grzyby halucynogenne	4,2	3,4
	GHB	2,0	1,7
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,2	2,6
	Alkohol razem z tabletkami	6,2	6,3
	Sterydy anaboliczne	3,6	2,6
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	11,6	10,4

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	36,1	46,0
	Substancje wziewne	6,8	8,6
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	20,2	22,8
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	8,8	10,1
	Amfetamina	4,9	6,6
	Metamfetamina	4,8	4,5
	LSD lub inne halucynogeny	4,0	6,0
	Crack	2,6	1,7
	Kokaina	3,4	3,3
	Relevin	1,3	1,4
	Heroina	2,2	2,0
	Ecstasy	4,0	6,6
	Grzyby halucynogenne	3,4	4,2
	GHB	1,5	1,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,0	3,9
	Alkohol razem z tabletkami	9,7	9,3
	Sterydy anaboliczne	3,5	2,4
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	24,4	31,0

W zakresie używania „dopalaczy” (tabela 91) wyniki z podlaskiego nie różnią się istotnie od wyników z warmińsko-mazurskiego. Dotyczy to zarówno pierwszoklasistów, jak i trzecioklasistów.

Tabela 91. Używanie „dopalaczy”

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolewkie w życiu	6,0	6,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,7	5,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,9	4,3

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko- Mazurskie 2021
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	5,7	7,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,0	4,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,4	2,9

Dostępność substancji psychoaktywnych

W tabeli 92 zestawiono odsetki badanych, którzy ocenili swój dostęp do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy w województwie podlaskim w 2022 r. oraz w województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych.

Porównanie wyników w młodszej kohorcie wskazuje na większą dostępność wina i wódki oraz marihuany lub haszyszu w województwie podlaskim.

W starszej kohorcie natomiast młodzież z badanego województwa w mniejszy odsetku niż w porównywanym województwie deklaruje bardzo łatwy dostęp do tytoniu, każdego z napojów alkoholowych, a także marihuany lub haszyszu.

W przypadku wszystkich pozostałych substancji nie obserwujemy istotnych różnic między młodzieżą z porównywanych województw.

Tabela 92. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwego

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	41,5	39,2
	Piwo	40,4	38,5
	Cydr	16,0	16,0
	Alcopops	15,4	13,4
	Wino	33,7	30,7
	Wódka	35,5	31,9
	Marihuana lub haszysz	16,2	13,3
	Amfetamina	7,7	6,0
	Metamfetamina	7,6	5,3
	Leki uspokajające lub nasenne	23,0	20,0
	Ecstasy	6,9	5,7
	Kokaina	8,6	6,3
	Crack	6,1	5,4
	Heroina	7,3	5,4
	Dopalacze	9,7	8,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	60,4	66,3
	Piwo	65,2	69,2
	Cydr	39,8	46,6
	Alcopops	33,1	36,7
	Wino	58,9	63,7
	Wódka	58,5	64,2
	Marihuana lub haszysz	19,4	24,3
	Amfetamina	7,6	8,6
	Metamfetamina	7,8	7,0
	Leki uspokajające lub nasenne	24,7	22,4
	Ecstasy	7,3	8,9
	Kokaina	7,0	7,1
	Crack	5,7	4,9
	Heroina	6,3	5,9
	Dopalacze	7,7	10,3

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne, dostarczyły innego wskaźnika dostępności. Rozkłady odpowiedzi zawarte w tabeli 93 wskazują na brak większych różnic między porównywanymi województwami w przypadku większości substancji psychoaktywnych.

W grupie pierwszoklasistów w województwie podlaskim w 2022 r. rzadziej niż w województwie warmińsko-mazurskim uczniowie spotykali się propozycjami piwa i wina.

W starszej kohorcie natomiast odnotować trzeba mniejszą ekspozycję na propozycje wina, marihuany lub haszyszu oraz amfetaminy w badanym województwie niż w województwie porównawczym. Inaczej jest w przypadku wódki oraz alkoholu produkowanego domowym sposobem, czyli bimbru. Młodzież z podlaskiego jest wyraźnie bardziej narażona na oferty tych napojów niż młodzież z warmińsko-mazurskiego.

Tabela 93. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	54,7	60,1
	Wino	28,6	31,8
	Wódka	47,1	47,0
	Marihuana lub haszysz	22,0	22,7
	LSD	5,7	4,7
	Amfetamina	6,2	6,2
	Leki uspokajające lub nasenne	10,0	9,3
	Crack	4,3	4,2
	Kokaina	6,6	5,7
	Ecstasy	5,1	4,6
	Heroina	4,6	3,6
	Sterydy anaboliczne	5,3	3,0
	Polska heroina (kompot)	4,9	4,1
	Bimber	22,8	19,5

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	80,0	81,6
	Wino	50,4	53,1
	Wódka	77,1	73,5
	Marihuana lub haszysz	33,3	42,5
	LSD	4,1	5,6
	Amfetamina	4,8	8,2
	Leki uspokajające lub nasenne	9,5	10,8
	Crack	2,7	2,6
	Kokaina	4,5	4,9
	Ecstasy	3,9	5,6
	Heroina	3,3	3,5
	Sterydy anaboliczne	4,6	3,0
	Polska heroina (kompot)	3,1	3,1
	Bimber	43,6	34,5

Kwestie zakupów napojów alkoholowych poruszono w dwóch pytaniach, lokujących ją na wymiarze czasowym ostatnich 30 dni przed badaniem. W pierwszym pytano o częstość zakupów piwa, wina i wódki w sieci sprzedaży detalicznej, w drugim o częstość konsumpcji w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka.

Zakupy napojów alkoholowych przez pierwszoklasistów raportowane były podobny odsetek badanych w obu województwach (tabela 94). W starszej kohorcie natomiast w województwie podlaskim odsetek dokonujących takich zakupów był niższy niż w województwie warmińsko-mazurskim.

Picie napojów alkoholowych w miejscach publicznych takich, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka okazał się podobnie rozpowszechnione w obu województwach (tabela 95).

Tabela 94. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (odsetki badanych)

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	17,7	18,4
	Wino	6,2	7,4
	Wódka	14,3	14,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	39,3	44,2
	Wino	16,3	20,8
	Wódka	19,8	35,2

Tabela 95. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych (pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka) (odsetki badanych)

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	24,9	26,9
	Wino	11,3	13,2
	Wódka	22,0	20,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	43,8	46,3
	Wino	20,3	22,9
	Wódka	42,7	44,4

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć. W tabeli 96 zestawiono wyniki z podlaskiego (2022 r.) i warmińsko-mazurskiego (2021 r.).

W obu województwach większość respondentów nie orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy w warmińsko-mazurskim, niż w podlaskim, zarówno gdy mowa o pierwszoklasistach, jak i trzecioklasistach.

Pod względem miejsc wskazywanych przez uczniów, nie obserwujemy różnic między województwami.

Tabela 96. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	70,1	66,9
	Ulica, park	19,0	17,6
	Szkoła	11,6	10,7
	Dyskoteka, bar	9,4	8,2
	Mieszkanie dealera	11,1	9,7
	Internet	12,1	9,3
	Inne miejsce	6,6	6,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	61,8	56,8
	Ulica, park	24,3	24,8
	Szkoła	15,8	14,0
	Dyskoteka, bar	15,1	14,0
	Mieszkanie dealera	15,6	17,1
	Internet	13,1	12,0
	Inne miejsce	5,1	5,5

Zestawienie frakcji badanych w 2022 r. w województwie podlaskim oraz w województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r., którym rodzice bezwarunkowo zabraniają picia alkoholu, zawarte w tabeli 50. Porównanie wyników wskazuje na mniejszy poziom liberalizmu w badanym województwie niż w warmińsko-mazurskim.

Tabela 97. Zabranianie przez rodziców picia napojów alkoholowych (% badanych, którym rodzice nigdy nie pozwalają na picie napojów alkoholowych)

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	64,6	59,8
	Matka	67,5	62,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	35,7	29,2
	Matka	38,4	30,0

Odsetki rodziców, którzy bezwarunkowo zabraniają picia napojów alkoholowych przez swoje pociechy jest w województwie podlaskim wyższy niż był w województwie warmińsko-mazurskim przed rokiem.

Gry hazardowe

Granie w gry hazardowe (tabela 98) jest podobnie rozpowszechnione w obu porównywanych województwach, zarówno w młodszej kohorcie, jak i w starszej.

Tabela 98. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	19,7	21,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	13,4	14,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,6	10,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	28,1	24,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	21,3	14,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	16,4	9,0

Podobnie jest, gdy analizujemy wskaźniki granie problemowego (tabela 99). Tu również nie stwierdzamy żadnych istotnych różnic, ani w grupie młodszych uczniów, ani wśród starszych.

Tabela 99. Granie problemowe w gry hazardowe

poziom klasy		Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	8,7	10,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,8	3,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	9,2	9,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	4,0	3,5

Wiarygodność wyników

W tabeli 100 zamieszczono odsetki uczniów, którzy zademonstrowali brak zaufania do badań poprzez wybranie odpowiedzi „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy przyznaliby się do używania marihuany, gdyby jej używali.

Tabela 100. Poziom zaufania respondentów (odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany, gdyby jej używał)

Poziom klasy	Podlaskie 2022	Warmińsko-Mazurskie 2021
Młodsza kohorta (15-16 lat)	20,5	17,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	12,4	15,5

W 2022 r. w województwie podlaskim, poziom zaufania uczniów z młodszej kohorty był nieznacznie niższy niż w województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r. Natomiast w grupie uczniów ze starszej kohorty, wskaźnik braku zaufania okazał się niższy w województwie podlaskim, niż w warmińsko-mazurskim.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badania w województwie podlaskim skłaniają do sformułowania kilku wniosków, a w ślad za nimi kilku rekomendacji.

Podlaska młodzież wedle wyników badania jawi się jako zagrożona przede wszystkim przez legalne substancje psychoaktywne, chociaż nielegalne substancje także stanowią poważne wyzwanie.

Pod względem palenia tytoniu piętnasto-szesnastolatkiem z podlaskiego obecnie wydają się bardziej zagrożeni aktualnym paleniem tytoniu, niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej 2019 r. Warto dodać, iż uczniowie z tej kohorty badani w 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim, uzyskali wynik niemal identyczny, jak młodzież podlaska w 2022 r. Ta zbieżność wyników może skłaniać do rozważenia hipotezy o wzroście popularności palenia tytoni. Kolejne badania mogą pozwolić na weryfikację tej hipotezy.

Nowymi formami wprowadzania nikotyny do organizmu są e-papierosy oraz fajki wodne. To drugie zjawisko ma w Polsce charakter marginalny, natomiast e-papierosy zdobywają sobie uznanie szerokich kręgów młodzieży. Rozpowszechnienie ich używania jest obecnie w podlaskim znacznie większe, niż palenia tytoniu. Podobną prawidłowość stwierdzono już w badaniu ogólnopolskim w 2019 r. i w warmińsko-mazurskim w 2021 r., jednak różnice między rozpowszechnieniem tych dwóch sposobów wprowadzania nikotyny do organizmu były tam trochę mniejsze. Papierosy elektroniczne wydają się być obecnie nowym wyzwaniem dla profilaktyki, biorąc pod uwagę także przekonania znacznej części młodzieży o nieszkodliwości używania e-papierosów. Podjęcie działań profilaktycznych w tym zakresie adresowanych do nastolatków staje się potrzebą chwili.

Wprawdzie wskaźniki picia napojów alkoholowych, a także upijania się, są niższe zarówno od ogólnopolskich z 2019 r., jak i od notowanych w województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r., to jednak rozpowszechnienie picia alkoholu wśród badanych, zwłaszcza w młodszej kohorcie, wciąż nie

spełnia postulatów abstynencyjnego paradygmatu profilaktyki adresowanej do niepełnoletnich, zatem wiele jest jeszcze do zrobienia. Z drugiej strony trzeba podkreślić, iż wyraźnie niższe wskaźniki używania alkoholu przez podlaską młodzież sugerować mogą sukces w zakresie działań profilaktycznych podejmowanych w województwie.

Względnie wysoki poziom dostępności większości napojów alkoholowych w opiniach uczniów, chociaż niższy niż średnio w kraju w 2019 r., skłania do zwrócenia bacznej uwagi na kwestie sprzedaży alkoholu niepełnoletnim. Zintensyfikowanie działań kontrolnych w tym zakresie wydaje się koniecznym uzupełnieniem działań profilaktycznych skierowanych na ograniczanie popytu na napoje alkoholowe wśród młodzieży.

Znaczne rozmiary grup silniej zaangażowanych w używanie substancji skłaniają do rozważenia kwestia oferty dla młodych ludzi używających względnie często substancji nielegalnych lub pijących często, w ilościach prowadzących do nietrzeźwości. Wielu z nich nie uda się przekonać do zmiany tego stylu życia, konieczne wydaje się, zatem zadbanie o minimalizację szkód, do jakich to może prowadzić.

Tendencja do względnie liberalnego podejścia do przetworów konopi, czy przekonania o mniejszym ryzyku szkód związanych z ich używaniem niż w przypadku takich narkotyków jak amfetamina, czy ecstasy pokazuje kierunki myślenia młodzieży na ten temat. Wydaje się, że warto przemyśleć przekaz profilaktyczny, szczególnie o charakterze edukacyjnym, pod kątem przystawalności do doświadczeń, postaw i przekonań młodych ludzi.

Szczególnym wyzwaniem jest znaczne rozpowszechnienie palenia tytoniu i picia alkoholu przez dziewczęta. Wyniki uzyskane w województwie podlaskim potwierdziły skalę potrzeb w zakresie profilaktyki alkoholowej oraz tytoniowej adresowanej do dziewcząt. Znaczna część wskaźników picia alkoholu i palenia tytoniu u dziewcząt jest podobna do notowanej u chłopców lub nawet większa. Trzeba dodać, iż w podlaskim inaczej niż średnio w Polsce w 2019 r.

oraz warmińsko-mazurskim w 2021 r. w starszej kohorcie dziewczęta w takich samych odsetkach, jak chłopcy potwierdzały używania przetworów konopi.

Tradycyjnie zarówno picie, jak palenie, a także używanie narkotyków należały do męskich atrybutów. Zmiany obyczajowe jakich doświadczamy w ostatnich dziesięcioleciach zdają się kwestionować tę zasadę. W efekcie rodzi to nowe zagrożenia, na które odpowiedzią powinno być opracowania programów profilaktycznych uwzględniających specyfikę dziewcząt jako adresatów.

Granie w gry hazardowe przez nastolatków z województwa podlaskiego wydaje się być problemem bardziej nasilonym, niż średnia w Polsce w 2019 r. Świadczą o tym wszystkie wskaźniki tego zjawiska włącznie z wynikami testu przesiewowego grania problemowego. Wydaje się, iż podjęcie działań profilaktycznych w tym obszarze zasługuje na priorytetowe potraktowanie.

Nowym problemem ujawnionym przez badanie ESPAD jest intensywna obecność nastolatków w mediach społecznościowych. Wprawdzie rozpowszechnienie tego problemu nie jest jeszcze szczególnie duże, to jednak warto pomyśleć o ofercie profilaktycznej w tym zakresie.

Badanie ESPAD pozwoliło na pomiar czynników chroniących i czynników ryzyka używania substancji psychoaktywnych przez młodzież (Kafetzopoulos 2006).

Jednym z podstawowych czynników ryzyka sięgnięcia przez nastolatka po substancje psychoaktywne jest ich wysoka dostępność. Brak dostępu do substancji ma walor chroniący. Większość nastolatków, jest zdania, że nabycie alkoholu jest bardzo łatwe lub dość łatwe. Ograniczanie dostępności alkoholu, to jedna z najbardziej obiecujących strategii ograniczania problemów alkoholowych o najlepiej udokumentowanej skuteczności.

Nadal utrzymuje się dość wysoki poziom dostępności substancji nielegalnych, wśród których najwyższym poziomem wyróżniają się przetwory konopi. Największe ryzyko po stronie podaży substancji stwarza ekspozycja na

propozycje. Osoby, które spotykają się z takimi propozycjami są narażone na zwiększone ryzyko. W obszarze substancji nielegalnych zwraca uwagę znaczna ekspozycja nastolatków na nielegalny alkohol. Odsetki uczniów narażonych na takie propozycje jest w obecnie w podlaskim znacznie większy niż był średnio w kraju w 2019 r., a w przypadku starszej kohorty, także województwie warmińsko-mazurskim w 2021 r.

Jednym z czynników ryzyka po stronie popytu na substancje psychoaktywne jest obracanie się w kręgach użytkowników takich substancji. Zwłaszcza gdy kontakty towarzyskie lub przyjacielskie ograniczają się do osób, które palą tytoń, piją alkoholu lub używają narkotyków ryzyko przejęcia takiego wzoru zachowań jest dość wysokie. Zdecydowana większość badanych ma wśród swoich przyjaciół osoby palące tytoń oraz osoby pijące napoje alkoholowe. Znaczna część starszej młodzieży przyjaźni się z użytkownikami marihuany lub haszyszu. Osoby te eksponowane są na dyfuzję wzorów kulturowych dalekich od standardów abstynencji.

Innym czynnikiem wpływającym na zachowania w obszarze substancji psychoaktywnych są przekonania o ryzyku konsekwencji zdrowotnych oraz innych szkód związanych z ich używaniem. Można założyć, iż w przypadku większości młodzieży przekonanie co do dużego ryzyka szkód w wyniku używania substancji będzie sprzyjać ich unikaniu, zaś przekonaniu o ich nieszkodliwości będzie sprzyjać podejmowaniu decyzji o sięganiu po nie. W tym sensie przekonania te stanowią mogą czynnik ryzyka, bądź być czynnikiem chroniącym. Młodzież zdaje się prawidłowo identyfikować poziom zagrożenia związany z różnymi wzorami używania substancji psychoaktywnych, chociaż niepokój może budzić niedocenianie ryzyka związanego z używaniem przetworów konopi.

Ważnym czynnikiem chroniącym młodzież przed piciem napojów alkoholowych są prawidłowe postawy rodzicielskie, a w szczególności brak przyzwolenie na picie napojów alkoholowych, przynajmniej do czasu osiągnięcia pełnoletności. Znaczna część pierwszoklasistów nie spotyka się ze

strony swoich rodziców z jednoznacznym zakazem picia alkoholu, chociaż pod tym względem w województwie podlaskim jest wyraźnie lepiej, niż było średnio w kraju w 2019 r., czy w województwie warmińsko-mazurskim przed rokiem. Warto dodać, iż wyniki badań ogólnopolskich ujawniają niekorzystny trend liberalizacji postaw rodziców w tym zakresie, co oznaczać może nie najlepszy prognozyk także dla województwa podlaskiego. Wyniki badania zdają się zatem wskazywać na potrzebę edukacji rodziców w kwestii picia napojów alkoholowych przez nastolatków

PRZYPISY

1. Beck F, & Legleye S. (2003). Drogues et adolescents. Usages de drogues et contextes d'usage entre 17 et 19 ans, évolutions récentes, ESCAPAD (2002). Paris: OFDT.
2. Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., et al. (2012), The 2011 ESPAD report: substance use among students in 36 European countries, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, Stockholm, Sweden.
3. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2017), Health and social responses to drug problems: a European guide, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
4. Hibbel B. (2014) The 2012 ESPAD impact survey. EMCDDA, Lisbon.
5. Kafetzopoulos E. (2006) Risk and protective factors in adolescent and youth drug use. W: Young people and Drugs. Care and Treatment. Strasbourg. Pompidou Group, Council of Europe.
6. Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J. (2007) Validation of the „problematic use of narcotics” (PUN) screening test for drug using adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007), 640-646.

7. Sierosławski J. (2004) Substancje psychoaktywne - postawy i zachowania Polaków. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych 2002. W: Postawy i zachowania Polaków wobec alkoholu i problemów alkoholowych. Warszawa, *Wydawnictwo Edukacyjne PARPA*, PARPA. ss. 11-74
8. Sierosławski J. (2013a) Młodzież gimnazjalna, a alkohol. W: J. Szymborski i W. Zatoński (Red.) Zdrowie dzieci i młodzieży w wymiarze socjomedycznym. ZDROWIE PUBLICZNE Monografie. Tom II. 2013. Wszechnica Polska, Szkoła Wyższa. Warszawa, str. 79-95.
9. Sierosławski J. (2013b) Używanie narkotyków przez pierwszoklasistów. W: J. Szymborski i W. Zatoński (Red.) Zdrowie dzieci i młodzieży w wymiarze socjomedycznym. ZDROWIE PUBLICZNE Monografie. Tom II. 2013. Wszechnica Polska, Szkoła Wyższa. Warszawa, str. 96-112.
10. Steiner S., Baumeister S. E. & Kraus L. (2008) Severity of Dependence Scale: Establishing a cut-off point for cannabis dependence in the German adult population. „Sucht”, 54, 557–563.